

תדש תדש ROŠ CHODEŠ

SIVAN
TAMUZ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto Jiří Daniček, 2018.

Dva návštěvníci veletrhu Svět knihy 2018.
(K článku na straně 12–13)

LIMMUD 2018

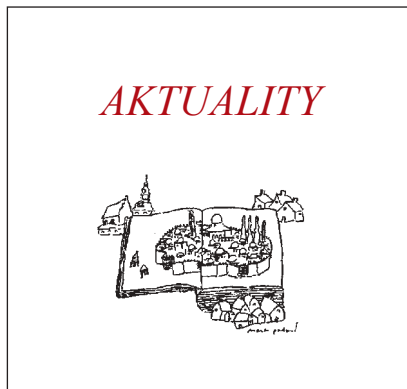
Ve dnech 2.–6. května uspořádala Federace židovských obcí v ČR nedaleko moravského Blanska už pátý ročník Limmudu – setkání českých a slovenských Židů, zejména pak rodin s dětmi. Během čtyř dnů, plných zajímavých workshopů, přednášek a programů pro děti i dospělé, se účastníci (bylo jich na 200) mimo jiné mohli zapojit do společného šabaty a v praxi se seznámit skutečností, že dodržovat pravidla košer stravování není zase tak složité a nedostupné. To vše v duchu hlavního hesla Limmudu (kterých se po celém světě uskutečňuje každoročně víc než osmdesát): „Ať už jste na své židovské cestě kdekoli, Limmud vás posune o krok dál.“ Svým pojetím Limmud poskytuje prostor pro prezentování různých názorů a pohledů na židovský život a jeho praxi.

Hlavní téma letošního ročníku bylo „rodina (mišpoche) v 21. století“ a rodině a jejím problémům bylo také věnováno nejvíce přednášek rabínů, psychologů i pedagogů, stejně jako mnoho diskusí: ty panelové i zcela neformální v jídelně, při sportech nebo třeba i v hotelovém baru. Každý mohl vyjádřit svůj osobní názor či postoj k rodině či k židovství vůbec: „Studovat může každý a každý může být i učitelem,“ je jeden z hlavních principů Limmudu. Další, neméně podstatný pak zní: „Nikdo není důležitější než ostatní.“

Ale Limmud nejsou jen přednášky a panelové diskuse. Děti i dospělí měli spoustu příležitostí k zábavě, sportům, hrám a výletům, které k takovým setkáním vždy patří. Téma, jemuž byla letos věnována hlavní pozornost, se pořadatelé a mnoho dobrovolníků, kteří se letos na organizaci Limmudu podíleli, snažili neformálně rozšířit směrem ke skutečnosti, že totiž jsme jedna mišpoche, i když na to občas zapomínáme. A je třeba konstatovat, že se jim to docela podařilo. *jd*

UČITELÉ ŘÍKAJÍ NE

Jak uvádí Židovský tiskový a informační servis (www.ztis.cz), s účastí předsedy SPD Tomia Okamury jakožto významného hosta na letošní Terezínské tryzně nesouhlasí členové Učiteléské platformy, která sdružuje učitele od mateřských škol po vyšší odborné a umělecké školy. Podle učitelů nelze přehlížet, že na jedné straně Tomio Okamura buduje svůj politický kapitál na nenávisti a na straně druhé se hlásí k pietě mrtvých, kteří byli z nenávisti zavražděni. „Jako členové Učiteléské platformy jsme pobouřeni způsobem, kterým se nakládá s památkou umučených obětí nacismu. Jsme pobouřeni účastí zástupců krajní pravice, jmenovitě Tomia Okamury a zástupců strany SPD a především významnou úlohou řečníka,

kteřou každoročně zastává předseda Českého svazu bojovníků za svobodu Jaroslav Vodička. Jaroslav Vodička ani Tomio Okamura nemají být na podobné akci přítomni v roli významných hostů, neboť svými postoji a skutky reprezentují relativizaci lidských práv, nebezpečnou nemoc, která postupně zachvacuje naši společnost,“ uvedla

Pamětní deska na pražské Kampě. Foto jd.

Petra Mazancová, předsedkyně Učiteléské platformy.

„Je to závažné právě proto, že taková, zprvu nenápadná relativizace a zatemňování hodnot stály na začátku katastrofy holocaustu. Přítomnost těchto mužů při pietní připomínce obětí terezínského ghetta je tak nejen výsměchem památce těchto obětí, ale také zároveň – a to nás jako učitele zodpovědné za výchovu dětí k demokratickým hodnotám znepokojuje dvojnásob – dalším momentem zmíněné relativizace. Jak se lze orientovat ve světě, kde se piety za oběti holocaustu účastní člověk, který svými postoji balancuje na hraně popírání holocaustu.“

Učiteléská platforma je profesním sdružením učitelů a učitelů MŠ, ZŠ, SŠ, VOŠ a ZUŠ, kteří se spojili s cílem zlepšit podmínky učiteléské práce a kvality výuky. *ztis*

PAMÁTKE STATEČNÉHO

Plukovníku letectva Janu Wienerovi (26. května 1920, Hamburk–24. listopadu 2010, Praha), který v letech 1943 až 1945 působil v Anglii u 311. čs. bombardovací peruti RAF jako navigátor a po roce 1948 byl

pro „protiřidový postoj a protistátní spiknutí“ označen za britského agenta a na více než pět let uvězněn, byla 25. června odhalena pamětní deska. Je umístěna na domě U zlatých nůžek (Na Kampě 6), v němž před svou emigrací do USA na přelomu padesátých a šedesátých let bydlel. Po roce 1989 působil opět v Praze jako vysokoškolský učitel a spisovatel.

Židovská obec v Praze si připomenutí osudu a zásluh svého dlouholetého člena váží a děkuje všem, kdo se o zhotovení a odhalení pamětní desky zasloužili. *jd*

KONFERENCE EUPJ

Ve dnech 26.–29. dubna se v Praze konala mezinárodní konference EUPJ (Evropská unie progresivního judaismu) s názvem „Znovuzrození – tvoříme budoucnost“ (Regeneration – Building the Future).

Předmětem rozprav a workshopů byla aktuální témata jako například budování či obnova komunit, antisemitismus v Evropě, životní prostředí, smíšená manželství. Důležitý byl důraz na příslušnosti ČR ke střední, nikoli k východní Evropě. Zahajovacího ceremoniálu se zúčastnilo mnoho významných hostů, mezi jinými i velvyslanec Státu Izrael v ČR Daniel Martin Meron, předseda Federace židovských obcí ČR Petr Papoušek, prezident WUPJ rabín Daniel Hillel Freelander a další. Vystoupil i dětský pěvecký sbor Lauderových škol. Předseda pražské reformní komunity Bejt Simcha Michal Spevák v úvodním proslouvu řekl: „Praha byla – a doufejme i opět bude – centrem progresivních Židů moderní Evropy 21. století.“ *ztis*

OBSAH

- Originální jidiš komiks* **3**
- Sidra na tento měsíc* **4–5**
- Detektiv z Cholonu – rozhovor se spisovatelem Dorem Mišaním* **6–7, 9**
- Centrum pronásledovaného umění v Solingenu a Jürgen Serke* **8–9**
- Dror Mišani: Možné násill* **10–11**
- O identitě a humoru – izraelští autoři na letošním veletrhu Svět knihy* **12–13**
- Co nového v Českém Krumlově* **13**
- Pamětník Franze Kafky – o kontroloru V. Pokorném ze Starého Města* **14–16**
- Děti Maislovky podeváté* **17**
- Bez idealizace a odsouzení – rozhovor o knize Exilová vláda a Židé* **18–19**
- Dojemná zpráva – historie židovských škol na jižním Slovensku* **20**
- Izrael: V pocitu vítězů* **21**
- Výběr z českých médií* **22**
- Kalendárium* **23**
- Zprávy, kultura, inzerce* **24–26**
- Zprávy z obcí* **27**
- Zprávy ze světa* **28**

Po publikaci výboru z izraelských básní *S pomateností vonných bylin* chystají studenti Lauderova gymnázia další knihu. Bude to dílo ze zcela jiného soudku: česká edice sto let starého jidiš komiksu zachycujícího příhody svérázného šadchena, dohazovače Gimpla.

První Gimplovy příhody otiskl v roce 1912 populární newyorský jidiš deník *Di varheyt* (Pravda) pod názvem *Gimpel Beynis – der shadkhen*. Byl to první komiks psaný v jazyce jidiš a vytvořil ho židovský kreslíř, karikaturista a humorista Samuel Zagat. Samuel (též Šmuel) se narodil roku 1890 v Litvě, do Spojených států emigroval jako dítě s rodiči. Jako syn imigrantů Zagat dobře poznal i ty nejnižší vrstvy společnosti, žebráky, podomní a pouliční obchodníky, pojišťovány, drobné podvodníčky a samozřejmě také dohazovače – a všechny tyto barvitě figury newyorské Lower East Side si našly cestu do jeho komiksu. Příběhy roztržitého a notoricky neúspěšného dohazovače se brzy staly jed-

nou z nejoblíbenějších rubrik celého deníku a vycházely v něm až do roku 1919, kdy noviny zanikly. Samuel Zagat pak přešel jako karikaturista do jiného jidiš deníku – slavného *Forverts*, kde setrval až do své smrti v roce 1964.

Původní komiks s dohazovačem Gimplem vychází ze starších evropských vzorů a až na výjimky používá poněkud archaickou techniku, při které jsou dialogy v jednotlivých políčkách vypsány pod obrázkem, nikoli v typických bublinách – i když i ty se tu a tam najdou. Originalita tohoto jidiš komiksu ale není ve formě, nýbrž v obsahu. Význam Gimpla Bejniše je v první řadě v tom, že je to vůbec první pravidelně vycházející jidiš komiks na světě, a pak také v unikátním zachycení dobové židovské společnosti. Dohazovač Gimpl je ve svých příbězích

často konfrontován s americkou realitou, která se velmi odlišovala od života v židovských štetlech v daleké Evropě. V Americe se čím dál tím častěji sňatky obošly bez předchozí domluvy a bez zprostředkování, někdy si dokonce – k šadchenově hrůze – dívky své budoucí manžely hledaly úplně samy. A nebohý Gimpl tak neustále naráží na nové a nové obtíže... a čtenář se samozřejmě

dobře baví. Vtip tento komiks neztratil ani po více než století.

Z BEJNIŠE BEJMIŠ

Postavičku Gimpla pro čtenáře znovu objevila americká odbornice na jidiš

hudbu Jane Pepplerová – v jedné jidiš písni byl zmíněn dohazovač Gimpl, který náramně lamentoval, jak mu novinové seznamky kazí kšefty. Vyhledala prastarý vydání deníku *Di varheyt* a pak za pomoci skeneru a náročného digitálního retušování připravila a následně publikovala v originální jidiš i ve vlastním anglickém překladu mnoho desítek dílů Zagatova komiksového hrdiny. Do Čech pak Gimpla přinesl překladatel z jazyka jidiš a vysokoškolský pedagog Petr Jan Vinš, který začal první přeložené díly publikovat nejprve na internetu a později i v internetovém časopise Lauderových škol – *Jew's News*. A odtud už vede přímá cesta k současnému projektu.

Skupina studentů Lauderových škol si komiks tak oblíbila, že se rozhodla jít ještě dál a původně černobílý komiks

osvěžit barvami. Gimpl Bejniš, jak se v českém překladu dohazovač jmenuje (z Bejniše se stal Bejniš jako drobná slovní hříčka a názvuk na *böhmisch* = český), tak začal pod jejich rukama dostávat barevnou podobu. Padesát epizod legračně nešikovného dohazovače Gimpla je nyní přeloženo, vybarveno a připraveno k vydání. Jediné, co je k tomu zapotřebí, je ještě trocha pomoci. Celý projekt

je neziskový a studenti za účelem tisku publikace s českým překladem komiksu vyhlásili veřejnou sbírku prostřednictvím webových stránek

Startovač.cz. Sběrka potrvá do 25. června. Více informací a další možnosti, jak projekt podpořit, můžete nalézt na stránkách projektu: www.lauderky.cz/gimpl. Máte tak jedinečnou příležitost objednat si příběhy pana dohazovače na papíře

v barevné verzi a hlavně v českém překladu.

Pokud byste chtěli autory české verze poznat a o komiksu se dozvědět víc, máte možnost na letošním Judafestu 3. června od 12 do 18 hodin na náměstí Míru.

ELIÁŠ GAYDEČKA, JAKUB KUTHAN,
PETR JAN VINŠ

TAK BONUS BY BYL...

Na ukázkou publikujeme závěrečnou část jednoho příběhu Gimpla Bejniše s názvem *Tak bonus by byl, ale co s nevěstou*, v němž Gimpl láká Jakea na nevěstu, která vlastní zachovalou nábytkovou soupravu. Připomeňme, že jidiš komiks se čte zprava doleva. Texty k jednotlivým políčkům (v knižní verzi budou samozřejmě přímo u obrázků) znějí: **1.** Gimpl Bejniš: Mám dojem, že už se tváří lépe. To bude *all right*. **2.** G. B.: Pojď sem rychle, děvo překrásná. A bude hotovo. **3.** Jake: Sorry, pane dohazovači, s takovýmhle nábytkem si žádnou ženu nevezmu. (Překlad P. J. Vinš, grafická úprava E. Gaydečka)

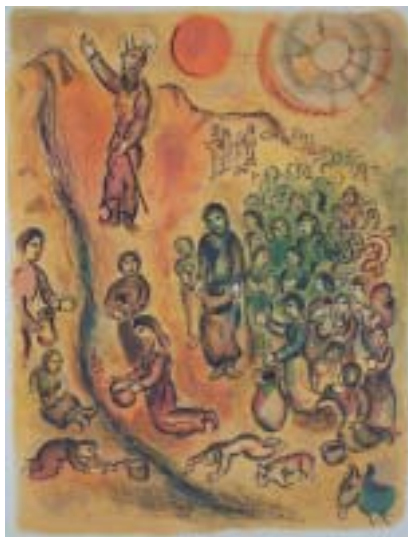
MOŠEHO VINA (parašat CHUKAT)

Když se lid Jisraele usadil v Kadeši, zemřela Mirjam a byla tam pohřbena. Obec pak neměla vodu a sebrali se na Mošeho a na Aharona. Lid se s Mošem přel a prohlásili: „Proč jste nás vyváděli z Micrajim?“ A Hospodin mluvil k Mošemu, říká: „Vezmi tu hůl, ty a tvůj bratr Aharon shromáždíte obec a mluvíte k té skále, aby to viděli, ona vydá svou vodu, a když jim vyvedeš ze skály vodu, napojí se obec i jejich dobytek.“ Moše tedy, jak mu přikázal, vzal tu hůl, uloženou před tváří Hospodina. A když pak Moše a Aharon shromáždili obec před skálou, řekl jim: „Poslouchejte, vy rebelové, zda vám vyvedeme vodu z téhle skály!“ A Moše zvedl ruku, a když dvakrát udeřil skálu svou hůlí, vyšla hojnost vody a obec i jejich dobytek pili. Hospodin však řekl Mošemu a Aharonovi: „Zato, že jste mi nevěřili a neposvětili mě před očima synů Jisraele, nepřivedete toto shromáždění do země, kterou jsem jim dal!“ To je Voda sváru, kde se synové Jisraele svářili s Hospodinem, a on se tam na jejich vůdcích posvětil tím, že lid, který vyvedl z Egypta, nepřivedl do Zaslíbené země a zemřeli předtím. (4M 20,1–13, kráceno)

Bůh tedy své nejvěrnější služebníky Mošeho a Aharona odsoudil pro nedostatek víry, protože nemluví ke skále a neposvětili ho tím před svářícím se lidem. Místo toho se Moše uchýlil k osvědčenému prostředku, k holi, s níž už jednou do skály udeřil a vodu z ní vyvedl. Aby shromážděný lid přesvědčil o své schopnosti tak učinit znovu, udeřil do skály dvakrát. Ale ačkoli z ní opět vyšla hojnost vody pro lidi a dobytek, Boha tím před lidem neposvětil. Otázka, již nám Tóra předkládá, je tak o dvou koncích: Proč Moše nevěřil, že vyvede vodu ze skály řečí svých úst, a proč Bůh očekával, že jej tím posvětil před jeho lidem?

Jak víme, Moše se zdráhal přijmout úkol vyvést děti Izraele z egyptského otroctví především proto, že nedostatečnost svých úst pokládal za zásadní překážku ke splnění úkolu. „Podívej se na mě, Pane,“ poukázal na to hned při prvním setkání s Bohem na Chorevu, „nebyl jsem výřečný muž včera ani předevčirem a nestal jsem se jím ani poté, co jsi se svým služebníkem začal mluvit, poněvadž já jsem člověk těžkých úst a těžkého jazyka!“ Podobná slova slyšíme ale i od jiných proroků. Prorok Ješajahu (6,5) se zhroutil, že jeho oči spatřily Hospodina, a řekl: „Běda mi, poněvadž jsem se domníval, že muž

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: *Moše vyvedl vodu ze skály.*

nečistých rtů jsem já a uprostřed lidu nečistých já sídlím!“ Anděl však očistil jeho ústa od viny dotykem žhavého uhlíku, a když tak byl jeho hřích usmířen, přijal od Božího majestátu poslání proroka. Jirmejahu zase namítal, že neumí mluvit, protože „já jsem chlapec“, a Bůh ho proto poučil: „Neříkej, že já jsem chlapec!“ (1,6–7), jako když Sára zapírala, že se smála, slyšíc, že ve stáří porodí syna. Smála se, že její pán je stařec, ale Bůh to komentoval slovy: „Čemu se Sára směje? Že já jsem starý?“

Jenomže ani v okamžiku osvětlení, když s ním Bůh mluví v jeho nitru z hořícího keře, Moše nepozoroval, že by jeho handicap byl odstraněn. Přesto mu Hospodin řekl: „Kdo dal člověku ústa nebo kdo určuje, že je člověk němý či hluchý, vidoucí nebo slepý, copak to nejsem já, Hospodin? Teď jdi, a já budu s tebou a s tvými ústy a poučím tě, co máš mluvit!“ To se však týkalo i Mošeho bratra Aharona, kterého mu poslal v ústrety, aby mu dělal tlumočnicka: „Ty budeš mluvit k němu a vložíš svá

slova do jeho úst, a já budu s tvými ústy i s jeho ústy a poučím vás, co máte dělat!“ Tak tomu bylo až dosud. Bůh mluvil k Mošemu a on jeho slova předával dál. Jenomže tentokrát bylo zadání jiné. Nejenže ho předem nepoučil, co má říkat, ale měl mluvit k hluchému kameni. Byl Moše odkázán jen na sebe, a z obavy, že jeho „já“ je člověk těžkých úst a těžkého jazyka“, příkaz nesplnil.

Tím se však chtěl Bůh před svým lidem posvětit. Moše měl věřit, že jeho promluva ke kameni bude totožná s Boží vůlí. Měl dát volný průchod Božskému Já, přítomnému v jeho já, a posvětit tím Boží jméno. To je v Tóře mnohokrát zdůrazněno výrokem: Já = Hospodin = váš Bůh. V oddíle Kedošim (3M 19,12) Bůh přikazuje: „Buďte svatí, protože svatý jsem já, Hospodin, váš Bůh!“ A o pár veršů dál říká: „Nepřisahaňte mým jménem ke lži, poněvadž bys tím profanoval jméno Hospodina, svého Boha, Já jsem Hospodin!“ Přechod z množného čísla do oslovení jednotlivce poukazuje na to, že k profanaci Božího jména dojde, jestliže se k němu otisk Božího Já odvolává k popření pravdy.

Pátá kniha Tóry je Mošeho komentář ke čtyřem předcházejícím „pětinám nauky“. Moše tam vysvětluje své jednání tím, že k tomu byl přinucen situací, a jestliže něčemu nevěřil, byla to schopnost lidu pochopit, že prostřednictvím jeho já mluví ke kameni Bůh. To má na mysli Maimonides, když počítá Mošemu za vinu, že se nechal strhnout hněvem, když na ně křičel: „Poslouchejte, vy rebelové, zda vám vyvedeme vodu z téhle skály!“ Místo aby mluvil ke skále, mluvil k nim jako ke kameni, protože nevěřil v metafyzickou podstatu Izraele. V celé knize Dvarim však Moše mluví k Jisraeli sám za sebe, aniž by se spoléhal na to, co mu bude předem přikázáno. Lze to pokládat za důkaz, že si vzal Boží soud k srdci, a že se Bůh nakonec před svým lidem neposvětil tím, že upřel Mošemu účast na dobytí země, ale tím, že Moše k této skále mluvil s vírou, že změna jejího skupenství je předem dána. Jak je řečeno v Žalmu 114,8: „Jenž proměňuje skálu ve vodní nádrž, křemen v pramen vod.“ Každý závěr „Já jsem Hospodin“ v celé Tóře je tak třeba číst jako apel na lidské já, aby si bylo vědomo vazby osobního já s Božským. Vědomí vlastní identity je ve stvořeném světě otiskem Boží identity, je smyslem stvoření a triumfem Stvořitele. A právě tím se Bůh posvěcuje před celým Izraelem v jeho těžkých zkouškách.

EFRAIM K. SIDON

ODDĚLENÝ LID**Balak (4M 22,2–25,9)**

Jeden z nejhlubších a nejdůležitějších komentářů, které kdy kdo učinil k židovskému osudu, pronesl pohanský prorok Bilám v naší sídře: „Když z vrcholku skal, z výšin na něj patřím, lid zřím odděleně sídlit, jenž s národy se nemísí!“ (4M 23,9)

Mnohým Židům i lidem, kteří židovské kořeny nemají, sympatizantům i kritikům připadá, že tato slova přesně vystihují židovskou situaci: lid, který stojí mimo historii a normální zákon určující osud národů. Židé to brali jako důvod hrdosti. Nežidé to až příliš často vnímali jako důvod pro odpor a nenávisť. Po staletí se s Židy v křesťanské Evropě zacházelo jako – slovy Maxe Webera – s „národem páriů“. Ničemně všichni se shodli na tom, že Židé se liší. Otázka zní: jak a proč?

Klíčová odpověď spočívá právě v Bilámově požehnaní. „Lid zřím odděleně sídlit, jenž s národy se nemísí.“ Judaismus je jediné náboženství, které se definuje jako národ prostřednictvím Boha. Je to jediný národ, jehož identita je definována náboženskými pojmy. Izrael, svou historií a svými zákony, měl být svědkem Božím. Měl dosvědčit, že existuje něco víc, než byl národ sám.

Židovská historie je neuvěřitelně zvláštní: poté, co Židé poskytli západnímu světu své pojetí monoteismu, etickou tradici i zakladatele jeho hlavního náboženství, dočkali se rozptýlení, bezdomoví a neustále perzekuce, aby nakonec poté, co byli téměř vyhlazeni, se naplnil jejich sen návratu do domoviny. Vezmeme-li v úvahu tuto svéráznou historii, nelze se ubránit pocitu, že musí zahrnovat nějaký ojedinělý význam, že určitým způsobem, ať už člověk věří v Boží úmysl nebo nevyzpytatelným okolnostem, Židé byli vyvoleni k tomu, aby nesli příběh lidského osudu.

Proč by si měl Bůh, který je Bohem všeho, dostupný každé lidské bytosti, vybrat jediný národ, aby ve světě nesl svědectví o Jeho přítomnosti? Na tuto otázku neexistuje jednoduchá odpověď. Dle mého názoru lze alespoň částečně odpovědět takto: Bůh je naprosto odlišný. Proto si zvolil národ, který měl představovat „jinakost“ lidstva. Takoví Židé byli – outsideři, odlišní, jiní, národ, který plaval proti proudu a zpochybňoval dobové idoly. Judaismus tvoří v lidské konverzaci odlišný názor, a v tom spočívá jeho význam.

(Z komentářů rabína J. Sackse vybrala a přeložila am.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – červen 2018 – sivan/tamuz 5778

Staronová synagoga

3. 5.	čtvrtek	LAG BAOMER	
1. 6.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
2. 6.	sobota	BEHAALOTCHA 4M 8,1–12,16	
		hf: Za 2,14–4,7	
		mincha perek 2	20.40 hodin
		konec šabatu	22.11 hodin
8. 6.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
9. 6.	sobota	ŠELACH LECHA 4M 13,1–15,41	
		hf: Ez Joz 2,1–24	
		mincha perek 3	20.50 hodin
		konec šabatu	22.18 hodin
13. 6.	středa	1. den Roš chodeš tamuz	
14. 6.	čtvrtek	2. den Roš chodeš tamuz	
15. 6.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
16. 6.	sobota	KRACH 4M 16,1–18,32	
		hf: 1S 11,14–12,22	
		mincha perek 4	20.55 hodin
		konec šabatu	22.24 hodin
22. 6.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
23. 6.	sobota	CHUKAT 4M 19,1–22,1	
		hf: Sd 11,1–33	
		mincha perek 5	21.00 hodin
		konec šabatu	22.26 hodin
29. 6.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
30. 6.	sobota	BALAK 4M 22,2–25,9	
		hf: Mi 5,6–6,8	
		mincha perek 6	21.05 hodin
		konec šabatu	22.26 hodin
1. 7.	neděle	posunutý půst 17. tamuz	1.52–22.00 hodin

*V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Večerní bohoslužby se zde konají 1. 6. v 19.30 a 15. 6. v 19.30 hodin.
Výjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.*

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.

Kresba Marc Chagall: Prorok Ješajahu.

DETEKTIV Z CHOLONU

Rozhovor se spisovatelem Dorem Mišaním

DROR MIŠANI se narodil roku 1975 v izraelském Cholonu. Vystudoval práva, působil jako novinář; začal se věnovat literární vědě se zaměřením na historii detektivní prózy. Když měl vypracovat dizertaci na téma dějiny kriminálních románů, vytvořil namísto ní svůj vlastní detektivní příběh, jehož protagonistou je detektiv Avraham Avraham. Po úspěchu první knihy Případ pohřešovaného (hebrejsky vyšla roku 2011, česky 2016) napsal pokračování Možné násilí (česky 2018) a poté třetí díl série Muž, který chtěl vědět vše. Jeho knihy přijala kritika i čtenáři, vycházejí v řadě překladů (v češtině v převodu Jindřicha Vacka v nakladatelství Argo), ve Francii byl podle nich natočen film a izraelská televize připravuje seriál. Dror Mišani vyučuje na Telavivské univerzitě literaturu, zaměřuje se na dějiny kriminálních příběhů a vede kurz tvůrčího psaní detektivní prózy; překládá též z francouzštiny. Za svou práci získal roku 2014 Bernsteinovu cenu za nejlepší hebrejský román, byl oceněn i ve Francii a ve Švédsku. Patřil k hostům letošního mezinárodního veletrhu Svět knihy a při této příležitosti jsme ho požádali o rozhovor.

Pane Mišani, dočetla jsem se, že vaše rodina pochází částečně ze Sýrie, z Aleppa.

Ano, v Aleppu se narodil můj děda z otcovy strany. Rodné město miloval, pokládal ho za jedno z nejkrásnějších na světě. Jeho rodina se vystěhovala, už když byl malý, a do Sýrie se vrátil jen jednou, když mu bylo dvacet, někdy v roce 1945, ještě před vznikem Izraelského státu. O Aleppu vyprávěl úžasné věci. Zemřel před více než deseti lety a pořád snil o tom, že jednou, až nastane mezi Izraelem a Sýrií mír, vypraví se tam a vezme s sebou děti a vnoučata a všichni si dáme hummus v jeho oblíbené restauraci. Ještě že se nedožil toho, co se tam teď děje. Matčina rodina pochází částečně z Bulharska a z Maďarska.

Prohlásil jste, že se chcete naučit arabsky, abyste mohl překládat hebrejské knihy do arabštiny. Učíte se?

Učím. Na překládání si ještě netroufám, ale snažím se. Pokládám to za velmi důležité, a navíc mě to baví. Učit se jakýkoli jazyk je zajímavé, a arabsky se chci naučit z citových a rodinných důvodů, ale také z důvodů politických. Izraelské děti se sice ve škole arabštinu učí, ale na té nejzákladnější úrovni, takže v podstatě neumějí nic. Vím to z vlastní zkušenosti a ze zkušenosti svých dětí. Děda arab-

Dror Mišani. Foto z archivu veletrhu Svět knihy 2018.

sky samozřejmě mluvil, ale jen se svými rodiči, dokud žili, a občas s babičkou, s námi vnoučaty nikdy.

Hlavní postava vašich příběhů žije a pracuje v Cholonu u Tel Avivu, tedy ve městě, které v Izraeli nemá nejlepší zvuk.

To je pravda. Je pokládáno za nudné, šedivé, nezajímavé město. První věc, kterou se člověk o Cholonu dozví, že to je blízko do Tel Avivu, dostanete se tam za čtvrt hodinky. Právě proto tam lidé žijí – ne kvůli místu samotnému, ale že je odtud kousek do Tel Avivu; každý sní o tom, že se tam přestěhuje. Ale Cholon má svou zvláštní předměstskou mentalitu. V padesátých letech minulého století tam existovalo hodně polských čtvrtí. Když jsem vyrůstal, tedy v osmdesátých letech minulého století, tam žilo hodně Židů z Orientu, jako byl můj děda, východních Židů, Mizrachim. Prostředí tohohle města se mi zarylo pod kůži.

A proto jste romány umístil právě tam? Z Cholonu jsem odešel, když mi bylo osmnáct, žil jsem různě po světě, v Je-

ruzalémě, v Paříži, v americkém Bostonu, v anglické Cambridgi, teď v Tel Avivu. Mohl jsem děj knih umístit do kteréhokoli z těchhle míst. Ale vybral jsem si Cholon, protože jsem s ním měl spojené zážitky a postavy, o kterých jsem chtěl psát. Bylo to pro mě důležité.

Řekl jste, že Izraelci nemají detektivky příliš v oblibě, protože se vymykají literatuře jako součástí národní identity. Trvá stále tato situace a jak moc jsou vaše knihy v Izraeli populární?

Ale ano, lidé je čtou, ale nevím, zda je opravdu vnímají jako detektivky, nebo spíš jako romány. Čtenáři mi často říkají: „My nemáme rádi detektivky, ale vaše věci čteme, protože jsou jiné.“ Nejsem si jistý, zda jsou až tolik jiné, v překladech se k nám dostane spousta do-

brých psychologických románů s kriminální zápletkou. Každopádně jsou celkem oblíbené jako určitý druh prózy. V zahraničí, hlavně ve Francii to je jiné, tam mě prostě berou jako autora detektivek. Ve Francii je žánr psychologického detektivního románu hodně populární, má tam dlouhou tradici, čtenáři si tenhle žánr dokážou vychutnat, srovnávat motivy či konstrukci příběhu s romány jiných autorů. Takový přístup v Izraeli lidé nemají.

Není to i tím, že Izrael čelí tolika nebezpečí a násilí, že lidé už nemají náladu číst o násilí v knihách?

To si nemyslím. Detektivky zažívaly ohromný boom během první světové války. George Orwell v jednom eseji popsal, jak vojáci sedí v zákopech, kolem nich létají střely a oni hltají detektivní romány. Domnívám se, že důvody jsou jiné: jednak Izraelci i v dnešní době hledají v knihách problémy a témata, která se týkají národa; jednak u nás tento žánr nemá tradici a vůbec se o něj nezajímají ženy, které v jiných zemích čtou detektivky mnohem víc než

muži. A ještě něco: Izraelci si těžko dovedou představit, že by hlavním hrdinou jakékoli knihy mohl být policista – o neschopnosti poldů se u nás hodně vtipkuje. Hrdinové jsou vojáci nebo agenti Mosadu, kteří hledají bývalé nacisty. Nějaký detektiv z Cholonu, pátrající po násilníkovi, je zas tak nezajímá. Ale s tím nic nenadělám.

Váš detektiv navíc není žádný génius, často si neví rady.

Můj detektiv Avi si není moc jistý sám sebou, nevěří si, porovnává se s hrdiny anglických a amerických detektivních románů, které zná, a má pocit, že tak skvělý jako oni nikdy nebude. V knize vystupuje jeho kolega jménem Šrapštejn, a ten je právě prototypem takového suveréna z thrilleru. Je pohledný, není Mizrachi, ale Aškenazi, tedy západní Žid. Mezi Avim a Šrapštejnem je stejné napětí jako mezi Cholonem a Tel Avivem, jehož obyvatelé své město pokládají za Západ a Evropu a za nejpěknější místo na světě (o čemž by se dalo pochybovat). Avi je stejně jako Cholon lidský, prostě si nemůže na nic hrát, nemá na to.

Nejistý detektiv, který pochybuje i o řešení svých případů.

Ano. Čtenář, který dočte detektivku, má obvykle jasno, detektiv mu v závěru vše definitivně objasní. To je klasický typ spolehlivého detektiva, jako byl Sherlock Holmes nebo jaké známe od Agathy Christie. Já chci, aby si čtenář mohl říct – stalo se to opravdu takhle? Co když to bylo jinak? Aby o příběhu zapřemýšlel, vrátil se k němu, aby si představil i jiné možné pachatele, jako to dělá sám Avi. A kromě toho – postavě brilantního detektiva pocházejícího z Cholonu by nikdo neuvěřil.

Čtenáře asi překvapí, že ve své druhé knize *Možné násilí* prozrazujete nejen zápletku, ale i pachatele první knihy *Případ pohřešovaného*.

Můj vydavatel se na mě pro to dost zlobil, nechtěl to tak, protože si myslel, že si lidé pak první knihu už nekoupí. Ale já jsem trval na svém, protože mě zajímají lidské příběhy, nejen odpověď na otázku: „Kdo to udělal?“ Avi prožil na konci první knihy skutečné trauma, sám případ ani nedotáhl, vyřešil ho někdo jiný a jinak, než si Avi představoval. Pro něj to není uzavře-

ný případ, stále se k němu vrací, takže i v pokračování se jeho vyrovnávání s prvním případem muselo objevit.

Vaše postavy nezabíjejí pro peníze ani pro moc, ale ze zoufalství, pramenícího z rodinných problémů.

Taková je statistika: drtivá většina zločinů se děje v rodině, mezi blízkými lidmi. Když čtete detektivku, můžete nabýt dojmu, že většinu vražd páchají sérioví vrazi. Ale tak to není. Většinou člověka zneužije nebo zabije někdo z rodiny – rodiče, děti, manžel, manželka, milenec, partner, partnerka. Málokdy je pachatel náhodný a cizí. Zločin je sám o sobě strašná tragédie, ale zločiny mezi blízkými lidmi jsou ještě bolestnější, ještě tragičtější. A pro spisovatele zajímavější, citově složitější. V Izraeli žijí lidé odlišných kultur, prostředí a náboženství, a taková směs je zdrojem nepochopení a zločinů. Když učím, říkám studentům, aby se snažili vcítit nejen do oběti, ale také do pachatele a do lidí v jejich okolí.

Ve svých knihách dáváte hodně prostoru ženským postavám.

Chtěl jsem se zabývat skutečnými zločiny, které se stávají, a pravda je, že ženy a děti jsou častější oběti než muži a že muži páchají zločiny víc než ženy. Pracoval jsem jako novinář v deníku *Ha'arec*, zpočátku jsem měl na starosti zpracování zpráv. Nemáme žádné oficiálně napsané instrukce, ale každý ví, jaký význam jaká zpráva má. Když muž ubodá ženu, a muž je Palestinec a žena Židovka, patří zpráva na první stranu. Když jsou vrah i oběť Židé, dává se to na stranu 7 nebo 8. Když jsou oba Palestinci, do novin to ani nepříjde. Odráží to jakousi vyšší zákonitost zločinu: jako by politické zločiny byly významnější než ty „obyčejné“. Mě zajímá psychologie všech zločinů, veškeré násilí mezi lidmi beru jako „politikum“.

Vycházejí v Izraeli detektivní romány v překladech?

Samozřejmě. Dnes už zní neuvěřitelně, že ve třicátých letech se přeložené příběhy Sherlocka Holmese četly na školách, aby se děti prostřednictvím napínavého příběhu naučily mluvený jazyk, tedy vlastně z vlasteneckých důvodů. Já

jsem četl romány George Simenona od mládí. V kurzu na univerzitě vyučuji dějiny detektivních románů počínaje E. A. Poem, E. T. A. Hoffmannem přes autory jako Charles Dickens a Wilkie Collins, Arthur Conan Doyle a Agatha Christie, Raymond Chandler a Georges Simenon, James Ellroy a Fred Vargas.

V románu *Případ pohřešovaného hraje důležitou úlohu Kafkův Dopis otci*. Co pro vás tento autor znamená?

Hrozně moc. V mládí jsem četl jeho prózy, dopisy, včetně *Dopisu otci*, až později. V určité době jsem četl jen jeho. Vděčím mu i za svou první vážnou známost: Studoval jsem práva, seděli jsme na přednášce o smluvním právu, a ona si něco četla pod lavicí. Ukázala mi, co čte, já Kafku už tehdy miloval, takže jsme se hned dali do řeči... Ted' mám dalšího českého oblíbeného autora, Karla Čapka, na jeho detektivní příběhy mě upozornil můj bývalý student, který ted' žije v Praze, Pe'er Friedmann. Považuji je za mistrné a pustil jsem se do jeho dalších knih, čtu je hebrejsky, ale také francouzsky a anglicky. V mé třetí knize, která snad vyjde i česky, je postava, která je poctou Čapkovým detektivům.

Studium práv jste si vybral kvůli Franzi Kafkovi?

Ne tak docela. Věděl jsem, že chci být spisovatel, ale rodiče to zamítli. Táta byl právník a maminka řekla – musíš být také právník. Pravda ale je, že jsem u Kafky hledal útěchu: Když vydržel studovat práva Kafka, musíš to taky vydržet. Byl úředník, a přesto si našel čas, aby psal úžasné věci. Dnešní mladší čtenáři už ho tolik nechtou, což je škoda. Mohli by ho klidně vnímat jako autora fantastických příběhů, je v něm tolik rovin.

Zajímavé je, že teprve v posledních letech se jím v Izraeli začínají zabývat také z pohledu toho, že byl Žid; zkoumá se, zda jeho zkušenosti, které popisuje, určitá nejistota a slabost vůči společnosti nepramenily také z faktu, že žil v Evropě, v Praze... Za mého mládí tohle nikdo neřešil. Brali jsme ho jako jednoho z největších světových autorů, jako Joyce nebo Balzaca. Možná jsem ani nevěděl, že to byl židovský spisovatel.

Alice Marxová

OSTRŮVEK NAŠÍ KULTURY

Centrum pronásledovaného umění v Solingenu a Jürgen Serke

Městečko Solingen, ležící na západě Německa, je světově proslulé výrobou oceli, nožů a nůžek. Jinak ale není nijak zvlášť výjimečné, za zmínku stojí snad jen to, že bylo za druhé světové války spojeneckými nálety zcela zničeno a posléze znovu vybudováno, narodil se tu člen legendární rockové kapely Iron Butterfly Martin Gerschwitz a opodál se nachází romantické údolí říčky Düssel, které si při svých procházkách oblíbil místní pastor Joachim Neander, po němž pak bylo přejmenováno na Neandertal. Ano, právě zde se na konci 19. století našly kosterní pozůstatky předchůdce dnešního člověka.

Pro nás má nicméně Solingen zcela zvláštní význam. Městečko se stalo ostrůvkem kultury, která je často – ne zcela správně – označována za česko-německo-židovskou. Jak k tomu došlo? Je to trochu delší historie, ale pojďme se na ni podívat.

JÜRGEN SERKE

Píše se rok 1967 a v Praze se pomalu chystá něco, co vejde do dějin jako pražské jaro. Přijíždí sem mladý novinář Jürgen Serke, který je dopisovatelem německé redakce světové tiskové agentury UPI. Pro ni píše svědectví o tom, jak začíná tzv. obrodný proces, seznamuje se s jeho hlavními protagonisty a nakonec – o rok později – je u toho, když do Československa vtrhnou vojska Varšavské smlouvy. Za tu dobu, co v Praze působí, píše nespočet reportáží, ale také se seznamuje s místní literaturou a její historií. Zákonitě tak objevuje i fenomén, o němž pak v době normalizace není možno u nás vůbec mluvit, natož psát – Kafku, Broda, Bauma, Weltsche a celý tzv. Pražský kruh, ale také Urzidila, Kische, Sonnenscheina (Sonku) a mnoho dalších německy píšících, většinou židovských spisovatelů a básníků. Tehdy tu také začíná systematicky shromažďovat jejich díla a předměty, které se k nim vážou. Praha a její kulturní dění – minulé i současné – pak zůstává hlavním tématem jeho dal-

ších literárních reportáží, které píše především pro tehdy prestižní časopis *Stern*.

Jürgenovi se stalo toto téma celoživotní náplní. Nezůstal jen u pražské scény, svůj záběr postupně rozšířil o mnoho dalších autorů, jejichž díla byla ze všech možných důvodů cenzurována, zakazována, či dokonce ničena. V roce 1977 vydal publikaci s názvem *Die verbrannten Dichter* (Spálení básníci), která se zaměřila na spisovatele, jejichž knihy byly za nacismu veřejně páleny, o pět let později

na ni navázal titulem, který byl založen na slovní hříčce – z původního titulu bylo vypuštěno písmenko r a vznikli *Die verbannten Dichter* (Vypuzení básníci). Tentokrát se Jürgen soustředil na spisovatele z Československa, Polska a tehdejší Německé demokratické republiky, kteří museli svou vlast opustit a působili v exilu. Zúročil tak svá životní přátelství, navázaná v Praze, s Jiřím Grušou, Pavlem Kohoutem, Milanem Kunderou, ale také například s Ivanem Blatným, jehož dílo není dodnes – podle Jürgenova – doceněno. Kniha *Zuhause im Exil* (Doma v exilu) se pak zaměřila na východoněmecké autory, kteří se programově – inspirováni Chartou 77 – v dobách socialismu uchýlili do tzv. vnitřního exilu.

Vrcholem Jürgenovy tvorby je však publikace, o které jsme před časem již psali. Jmenuje se *Böhmische Dörfer*, což doslova znamená „české vesnice“, ale v němčině je to výraz, který známe jako „španělská vesnice“. Obsáhlá monografie přináší portréty více než padesáti spisovatelů právě z onoho česko-německo-židovského prostředí, kteří svého času tvořili svěbytnou, nesmírně bohatou literární kulturu, ale dnes jsou – až na výjimky – zcela zapomenuti. Kniha vyšla česky v roce 2001 s předmlouvou Jiřího Gruši a čeští překladatelé jí naštěstí nechali původní německý název s podtitulem *Putování opuštěnou literární krajinou*.

Jürgenovi se za ta léta podařilo shromáždit velké množství materiálů, které tento fenomén dokumentují, je jich více

než dva a půl tisíce – vedle samotných knih v různých vydáních to jsou rukopisy, fotografie, ale i korespondence a mnoho dalších předmětů. Postupem času tak vyvstala otázka: Kam s tím? Šťastnou shodou okolností se této jedinečné kolekce ujala instituce sídlící právě v Solingenu.

CENTRUM PRONÁSLEDOVANÉHO UMĚNÍ

Obdobný problém, kam umístit svou sbírku – tentokrát obrazů –, řešil koncem devadesátých let soukromý sběratel Gerhard Schneider. Ten se zaměřil především na výtvarná díla německého expresionismu a zákonitě se tak dostal k umění, které nacistický režim považoval za zdegenerované či zvrhlé, a nejen že je zakazoval, ale dokonce i systematicky ničil. Díla – mezi nimiž je zastoupena řada židovských výtvarníků, např. Henri Epstein, Leo Haas, Robert Liebknecht či Käthe Löwenthalová –, která se podařilo zachránit, se pak díky dohodě vedení města a zdejšího muzea ocitla v historické budově radnice solingenské městské části Gräfrath. Vzniklo zde Centrum pronásledovaného umění, které se postupem času stalo jednou z nejvýznamnějších galerií svého druhu.

Centrum pronásledovaného umění v Solingenu.

Německé vydání s koláží Jiřího Koláře.

K výtvarné části pak před několika lety přibyla i část literární. Obě části do sebe velmi dobře zapadají, protože výtvarníci i literáři a jejich díla mají stejný osud. Onou literární částí je právě Jürgenova sbírka. Původně ji věnoval Společnosti Else Lasker-Schülerové, o jejíž činnosti jsme také již také referovali. A byla to právě tato společnost, která

dohodla umístění celé kolekce v Solingenu. Vznikla tak jedinečná expozice, která se zaměřuje na perzekvované umělce a jejich díla. Vedle již zmíněné obrazové galerie je tu tedy i stálá literární expozice, která nese název *Nebe a peklo mezi roky 1918–1989*. Jsou v ní zastoupeni snad všichni protagonisté Pražského okruhu, ale také zakazovaní spisovatelé a básníci, činní v padesátých, šedesátých a sedmdesátých letech v Československu. Nepřekvapí proto, že celá jedna stěna je věnována Václavu Havlovi, dalšímu z Jürgenových přátel.

Centrum se však nespokojilo jen s instalací stálých expozic, jeho činnost je nesmírně bohatá. Pořádá výstavy, konference, semináře, přednášky, workshopy či diskuse, to vše na téma umělecké svobody. Jedna taková konference se konala v dubnu letošního roku a byla zároveň poctou Jürgenovi Serkemu k jeho 80. narozeninám.

ZODPOVĚDNOST NEZNÁ ODKLAD

Centrum pronásledovaného umění si zákonitě klade otázky, kam se má jeho činnost dál ubírat. Počátkem letošního roku přijalo jeho vedení novou koncepci, ve které jsou rozpracovány jednotlivé kapitoly – sběratelství, restaurátorství, kunsthistorie, výstavnictví, atd. Na tuto koncepci navázala zmíněná konference, která se v Solingenu konala pod titulem *Zodpovědnost nezná odklad* (*Verantwortung kennt kein Zögern*). V ní se mnoho osobností německé intelektuální scény, ale i někteří čeští účastníci, zamýšlelo nad tím, jakou roli mohou sehrát muzea, galerie a další organizace v budoucnu, kdy již nebudou očití svědci šoa. Mohou se tyto instituce angažovat i v politických otázkách současnosti? Mají dostatečný mandát k tomu, aby poukazovaly na porušování umělecké svobody v dnešním světě jen proto, že se zaměřují na autory, kteří byli perzekvováni evropskými totalitními režimy 20. století? A má být jejich činnost jen mementem – jakýmiisi *Vzpomínkami pro budoucnost*, jak zněl jeden z titulů pódiové diskuse –, anebo jsou to snad *Vzpomínky na budoucnost*?

Mnoho řečnických otázek se také týkalo současné formy prezentace sbírek.

Vystačí si muzea a galerie s klasickou výstavní činností, i třeba obohacenou o interaktivní či audiovizuální prvky, anebo je třeba v dnešním světě, kde má daleko větší význam virtuální realita, zcela změnit filozofii a koncepci? V diskusích zazněly názory Williho Korteho, známého advokáta, který se zabývá otázkami restitucí uměleckých děl, vystoupila zde Maria Anna Potocká, ředitelka muzea

Jürgen Serke. Foto archiv.

MOCÁK v Krakově, které se také zabývá odkazem šoa, operní pěvec a divadelní režisér Selcuk Cara, reprezentující druhou generaci turecké komunity v Německu, Hajo Jahn, předseda již zmíněné Společnosti Else Lasker-Schülerové, Dieter Kosslick, ředitel mezinárodního filmového festivalu Berlinale, ale také Tomáš Kafka, český diplomat a spisovatel, a mnoho dalších.

KICHKA

Součástí programu byla i prezentace filmového dokumentu *Kichka, život je komiks*. Dalo by se říci, že je to další z forem, jak přiblížit šoa dnešnímu publiku. Dokument je navíc portrétem vztahu otce a syna. Henri Kichka, otec, je oběť a svědek holocaustu. Michel, jeho syn – dnes slavný autor komiksů – čeká na vysvětlení toho, co se stalo, od dětství. Film ukazuje, jak traumata šoa – i ta nevyřčená – dokážou ovlivnit i dnes životy všech členů jedné rodiny. Michel Kichka se narodil v roce 1954 v belgickém Lutychu, ale jako dvacetiletý odešel do Izraele. V dokumentu odhaluje dramatický potenciál komiksu jako současné umělecké formy, díky níž jsou mimo jiné i otec a syn konečně schopni vzájemně komunikovat. Ve filmu Michel diskutuje i o odpovědnosti tzv. druhé generace s Beate a Serge Klarsfeldovými, ale také o současných palčivých otázkách s karikaturistou *Le Mondu* Jeanem Plantureuxem, zakladatelem Cartooning for Peace (Karikaturou za mír), což je platforma více než aktuální, nejen díky *Charlie Hebdo*.

OSTRŮVEK KULTURY, NEBO EXIL NA VĚKY?

Vraťme se ale k tématu pražské židovské literatury meziválečného období. V Solingenu nyní máme jedinečnou instituci, která se tomuto fenoménu věnuje a zřejmě

i do budoucna věnovat bude. Proč ale nevznikne něco podobného u nás? Proč musel Jürgen Serke věnovat svou sbírku právě do Solingenu, a nikoli do Prahy, kam by zákonitě patřila? U nás se kulturnímu životu světa našich rodičů a prarodičů s výjimkou Společnosti Franze Kafky systematicky věnuje jen málokdo. Přes značnou oblibu Torbergovy knížky *Teta Joleschová* mezi českými intelektuály je třeba tento svět považovat v podstatě za zaniklý.

Lze pochybovat i o tom, zda letošní maturanti pražských česko-německých gymnázií vědí, kdo to byl Oskar Baum, Leo Perutz nebo Ludwig Winder. Ano, před časem vznikl Pražský literární dům autorů německého jazyka, FŽO otevřela expozici *Židovští spisovatelé v českých zemích* v Jičíně, ale jedná se o téma, které by si zasloužilo daleko větší pozornost a podporu. Zastřešující instituce by měla mít význam Památníku národního písemnictví a disponovat prostory, srovnatelnými s těmi v Solingenu. Co už jiného mohou české země nabídnout světovému kulturnímu dědictví než odkaz svých literátů a hudebníků?

Prozatím to ale vypadá tak, že se naši spisovatelé a básníci budou muset spo-

Obálka českého vydání z roku 2011.

kojit s tím, že se s jejich odkazem bude veřejnost seznamovat převážně v cizině. Možná, že je to příznačné, byli přece již za svého života odsouzeni k zapomnění či k exilu. Ale je také možné, že je svět jednoho dne znovu objeví a ocení. To se ostatně častokrát stalo, třeba předchůdcům člověka v nedalekém údolí, pojmenovaným po pastoru Neanderovi.

TOMÁŠ KRAUS

Dror Mišani

MOŽNÉ NÁSILÍ

Ukázkou ze čtvrté kapitoly představujeme čtenářům román Možné násilí, jehož český překlad vydalo nedávno nakladatelství Argo. Případ, který řeší detektiv Avraham Avraham (Avi), čteme ze dvou pohledů: očima detektiva, který řeší hrozbu bombovým útokem před dětskou školkou, a očima Chajima Sary, jenž prochází rodinným rozvratem. Ponor do Sarových úvah, jeho vnímání událostí, dodává příběhu vnitřní napětí a zvláštní temnou atmosféru.

(Rozhovor s autorem viz str. 6–7.)

Nazítří šel Chajim do synagogy, kam chodíval jeho otec.

Spal dobře, byl svěží a jistější si sám sebou. Tělo měl mladší a plné energie. Myslel, že bude těžké najít v synagoze místo k sezení, a chystal se, že bude během modlitby stát, ale malá místnost nebyla plná. Většina těch, co se přišli pomodlit, byla stará, možná ve věku Chajimovy matky. Jen málo z nich ho poznalo a pozdravilo ho pokývnutím hlavy nebo mu popřálo hezký Nový rok. Seděl vedle otce Šlomo Achuana a pokoušel se modlit s velkým soustředěním, ale v modlitební knize se ztratil. A stýskalo se mu po synech – ještě spali, když odcházel. Chtěl je vzít na procházku do sadu, kde si jako dítě hrával s otcem. Když se před polednem vrátil, našel je na koberci, jak se mlčky dívají na televizi. Žaluzie byly zatažené a v domě byla skoro tma, to kvůli slunci. Ezer seděl na zkřížených nohou a jeho mladší bratr ležel vedle něho. Chajimova matka seděla na pohovce za nimi. Držela talířek s ořechy a loupánými mandlemi. Možná kvůli tomu, co uviděl v Ezerově pohledu, řekl Chajim najednou: „Chcete zavolat mamince?“ Šalom vyskočil a objal mu nohy. Ezer se na něho podíval tím svým vzdáleným pohledem a Chajim v něm zahlédl radost. Začal se vlastně takhle odvíjet plán? Odešli do ložnice jeho matky a on vytočil číslo. Čekal. Seděl na matčině posteli a oba chlapci stáli vedle něho a viseli na něm očima. Potom uslyšel svůj hlas, který oznamoval: „Dovolali jste se k Chajimu a Jenny Sarovým. Teď vám nemůžeme odpovědět. Můžete zanechat vzkaz.“ Zavěsil a řekl: „Nebere to,“ a Šalom se zeptal: „A proč to nebere?“ „Možná spí.“

„Možná s námi nechce mluvit?“ zeptal se Šalom a Chajim odpověděl: „Brzy jí zavoláme znova.“

Ezer mlčel a právě v jeho velkých očích, které se předtím usmívaly, uviděl Chajim slzy, a tak řekl: „Mluvil jsem s maminkou ráno, ještě než jste vstali. Brzy jí zase zavoláme.“

Jeho matka vstoupila do ložnice a řekla mu persky: „Nebylo by lepší jim říct, že se už nevrátí?“

Neodpověděl. Nic z toho nebylo naplánováno.

Chajim si nebyl jist, že je to dobrý nápad, i když jim se začátku udělal velkou radost. Odešli z ložnice a Šalom otcí řekl: „Vid', že budu s maminkou mluvit první, dřív než Ezer?“ Chajim odpověděl: „Budete mluvit oba najednou.“

Znovu si lehli na koberec v potměšlém obývacím pokoji.

Chajimova matka navrhla Šalomovi, aby sesbíral listí na dvoře, ale on řekl: „Já chci zůstat s Ezerem.“

Dějště příběhu – Cholon. Foto Pierre Pe'er Friedmann, makropulos.net.

Přestože věděl, že Jenny neodpoví, vzal je znova do ložnice a oni se hádali, kdo k němu bude blíž, když vytácel číslo a místo Jennyina hlasu uslyšel svůj vlastní. „Dovolali jste se k Chajimovi a Jenny Sarovým... Můžete zanechat vzkaz.“ Naposled s ním šel jen Šalom, Ezer zůstal u televize.

Ráno druhého dne svátku, ve čtvrtek, je jeho matka vzala k Adině. Řekla, že Adina dětem připravila talíře s cukrovím a s kousky jablka s medem a zaplnila dům hračkami. Pozvala svého synovce, který byl o pár let starší než Ezer, aby si spolu hráli s míčem. Potom u ní v poledne budou všichni jíst.

Šalom měl radost, že půjde, zvlášť když slyšel o talířích s cukrovím, a Ezer šel bez jakéhokoliv výrazu v tváři a ani nemukl, jako by krácel ve spánku. Když se jim nepodařilo promluvit s Jenny, zase se zasmušil. Chajim opravil stěnu v koupelně. Smirkovým papírem seškrábal vlhkou, drobcí se vrstvu malby, ve které se kvůli vlhkosti šířila tmavá houba, a když omítka uschla, nanesl novou vrstvu malby odolné proti vlhkosti. Na všech stanicích hráli písničky, nikdo nemluvil. Chajim přemýšlel, jak by se mohl přiblížit Ezerovi. Potom vzal rádio na dvůr a dokončil betonovou cestu vedoucí k domu. Horko už zase bylo nesnesitelné, Chajim si sundal košili. Bolela ho záda. Přesto pracoval rychle a pokoušel se nemyslet. Kdyby to bylo možné, byl by přes to všechno zůstal tady. Daleko od jejich společného bytu, od malého dětského pokoje, kam večer dopadají světla z vedlejšího domu. Báł se tu méně proto, že síla jeho otce tady byla hmatatelnější, jako kdyby otec ještě byl mezi stěnami domu? Ohráł si rýži a kuře a sám se najedl v kuchyni. A pak se zhroutil. Aniž věděl proč, zamířil do matčiny ložnice, ale jenom padl na její postel,

telefonní číslo nevytočil. Potom si lehl na postel a usnul. Nestál zajít znova do synagogy, jak chtěl.

Nazítří přišel jeho mladší bratr se svými dětmi a vzal chlapce do bazénu.

Teprve když se na konci sabatu vrátili do Cholonu, začal Ezer najednou mluvit.

Cestou to vzali přes Jaffu, protože

tam byly obchody otevřené, a Chajim koupil zeleninu, vejce a sýr. Zavolal do Pekařství bratří a na záznamníku jim nechal vzkaz, ve kterém připomněl, že zítra budou potřebovat jen polovinu obvyklého množství housek. Šalom v autě usnul, v poledne totiž nespál, a Chajim ho odnesl v náručí do postele a potom přinesl nahoru tašky s věcmi. Bylo ještě brzy. Ezer se díval na televizi. Jakmile skončilo vysílání, sám ji vypnul. Chajim v kuchyni uvařil vajíčka a nakrájel zeleninu. Když přišel do obývacího pokoje, uviděl Ezera, jak stojí u okna a dívá se skrz žaluzie. Jeho tělo bylo v bílém triku malé a nohy hubené a tmavé.

Zeptal se ho: „Udělal sis všechny úkoly?“ A Ezer řekl: „Maminka už s námi nechce být?“

Chajim měl pocit, jako by ho někdo udeřil do tváře. „Na nějaký čas odjela a vrátí se,“ řekl a uvědomil si, že tentokrát bude muset říct něco víc.

Ezer se otočil a podíval se na otce svými cizíma očima. „A proč odjela?“ chtěl vědět.

„Protože se jí stýskalo po domově. Po její zemi. Chtěla odjet už dávno.“

Před Chajimem vyvstala podoba jeho otce. Zeptal se Ezer: „Možná bys chtěl, abychom jí zase zavolali?“

Šalom ve své posteli zakašlal. Ezer řekl, že ne. Vejce už se skoro vařila a Chajim v kuchyni vypnul plyn. Když se vrátil, položil Ezerovi na rameno ruku, jak si to pamatoval. Řekl, že je čas jít spát.

„Když se maminka narodila v jiné zemi, tak jak jsi ji potkal?“ Pochopil tenkrát, že aby je uchránil bolesti, bude jim muset říct pravdu? „Přijela sem pracovat a tenkrát jsem ji potkal.“

„Jak?“

„V práci. Někde pracovala a já jsem tam přišel a uviděl ji.“

Bylo to zhruba rok poté, co Jenny přijela do Izraele. Ještě nemluvila dobře hebrejsky. Pracovala u souseda jeho matky, vdovce, který si zlomil pánev a později zemřel na srdeční chorobu. Nesetkali se v domě vdovce, ale v domě Chajimovy matky. Ta pozvala Jenny na večeři a Chajima pozvala také. Vdovcova rodina měla v úmyslu dát nemocného do ústavu, a Jenny tak ztratila práci a také jí vypršelo vízum. Nepamatoval si, jaké šaty měla na sobě, takových detailů si nevěštil, jen si vzpomínal, že během jídla byli všichni tiší a Jenny byla rozpačitá. Nevěděla, že tam bude on, ale pochopila, proč byla ta večeře uspořádána. Chajim nedokázal říct, kdy a jak se setkali podruhé. Pár týdnů nato si večer vyšli do thajské restaurace a ona mu vysvětlovala, co který pokrm je. Když pochopila, že on toho moc nenamluví, mluvila sama. Rychle a gestikulovala při tom. Vyprávěla mu, že oba její rodiče zemřeli, když byla malá, napřed zemřela matka na nějakou nemoc a dva roky poté zemřel žalem její otec, a také o své sestře, která se provdala za tureckého obchodníka a bydlí v Berlíně. Na Filipínách jí nikdo nezůstal. Práce v Izraeli

prý byla dobrá. Měla v sobě veselí, které mu bylo cizí, ale líbilo se mu. Mohla mluvit a mluvit a on mohl mlčet. Na svatbu tenkrát ještě nepřišla řeč, ani na děti.

Ezer se na něho podíval a Chajim v jeho pohledu viděl, že chce, aby pokračoval.

Většina světla v obývacím pokoji přicházela z kuchyně, jen málo ho sem pronikalo žaluziemi zvenčí.

Chajim se dokázal do tváří svých synů dívat celé hodiny, ale ne ze stejného důvodu, z něhož to dělá většina rodičů, jak si myslel. Hleděl na jejich úzké oči, na tak jiné rysy obličejů, pokoušel se přesně určit, v čem byly odlišné od jeho obličejů a čím se

mu přes svou cizotu přece jen podobaly. O Šalomovi se vždycky říkalo, že je mu podobný o trochu víc, ale povahou se podobal Jenny. Byl energický a mluvka. Ezer, který mu svým dlouhým mlčením a uzavřeností tolik připomínal jeho samého, se podobal jí a Chajimovi občas připadalo, že opravdu vypadá jako ona.

Tu cizost v obličejích nebude možné nikdy odstranit. Pochopil to hlavně očima jiných lidí.

Ezer se zeptal: „Proč ses rozhodl, že se s ní oženíš?“ A Chajim řekl: „Možná proto, že se hodně smála, a to se mi líbilo.“

„A kdy jsme se narodili my?“

„Ty ses narodil jako první, asi po roce.“

Pamatoval si i na porod. Na Jennyin křik, na své starosti, že se jeho prvorozenému synovi během porodu něco stane. Doktorka v porodnici nebyla ochotna Jenny hospitalizovat, i když říkala, že už má stahy, chtěla, aby se vrátili za několik hodin, a Chajim si byl jistý, že je to kvůli Jennyině cizotě, ale nedokázal protestovat a odvezl ji domů svíjející se bolestmi.

Ezer oloupal vajíčka uvařená natvrdo, v misce je rozmačkal s tuňákem a obojí smíchal. Chajim nakrájel cibuli na drobné kostičky a ty nasypal do misky. Tak to musí být, pomyslel si, a tak to časem bude. Čím více dní bez ní uplynulo, tím jistější sám sebou si byl, navzdory tomu kufru. A také Ezer byl klidný. Když si čistil zuby, zeptal se, kde je země Filipíny, a Chajim řekl, že leží daleko, víc než deset hodin cesty letadlem. V posteli Ezer neležel v oné strnulé poloze, která Chajimovi naháněla strach, ale na boku a obličej přiblížil k otci. Chajim se zeptal, jestli chce, aby v místnosti zůstal,

a Ezer řekl: „Víš, předtím jsem si myslel, že se maminka nevrátí.“

Chajim se usmál a řekl mu: „Ale ona se po nějakém čase vrátí,“ a Ezer na to: „Teď už to vím. Ale prohlížel jsem její skříň a nic v ní nebylo. Vzala si všechno.“

Chajim ovládl třas, který jím projel. Nepamatoval si, že by Ezer vešel do ložnice, a přece byl s dětmi v bytě pořádkem. Zeptal se syna: „Kdys to viděl?“ A Ezer odpověděl: „Před pár dny. A taky jsem v zásuvce našel ten náhrdelník, jak o něm říkala, že si ho bude brát všude.“

Chajim nechápal, o jaký náhrdelník jde. „Ten s korálky. Ten, jak jsme ho udělali společně. Říkala, že si ho bude brát všude, ale nevzala si ho.“

Chajim řekl: „Určitě zapoměla,“ a pohládl ho po tváři. Chtěl ho políbit a odejít, ale Ezer se ještě ozval: „A taky jsem si myslel, že se nevrátí, protože odjela, a mně a Šalomovi o tom neřekla.“ Jeho hlas zněl tiše, skoro klidně.

„To proto, že si myslela, že takhle to pro vás bude snazší,“ řekl a Ezer ihned odpověděl: „Víš, že ten tatínek, jak jsem ho měl předtím, mi řekl, že se maminka nevrátí? Pomohl jí utéct s kufrem.“

Tentokrát Chajim neztratil hlavu.

Ezer pochopil, že řekl, co mu táta říkat zakázal, a v očích měl strach, ale Chajim ho překvapil a vyběhl ho, aby mluvil. „On ji viděl?“ zeptal se a Ezer po jistém váhání odpověděl: „V noci. Pomohl jí utéct a řekl mi, že se už nevrátí.“

„Ale teď už víš, že se vrátí, nemám pravdu?“ A Ezer na to: „Máš.“

Tu noc Chajim poprvé natáhl nit i mezi dveře dětského pokoje. Rozmluva s Ezezem jím otfásla, třebaže se ovládl a nedal to najevo. Když potom odešel z jejich pokoje, otevřel skříň v ložnici a podíval se do nich. Pak prohlédl zásuvky komody vedle postele, ale náhrdelník nenašel.

To bylo nepochopitelné.

Prohlédl všechny zásuvky. A také si nepamatoval, že by Jenny na krku nosila náhrdelník z korálků. Najednou ho napadlo, že se Ezer v noci budí jako on. Bloumá ve tmě po domě, aniž o tom ví. Izolepou přilepil k veřejím nit nad výši kolene, to kdyby se probudil Šalom, aby o nit nezavádil a neklopýtl. Potom se pokusil pracovat dál, ale nedařilo se mu to. Šel si lehnout brzy, usínalo se mu však těžko. Spánek byl kdesi daleko a oči zůstávaly otevřené. To všechno bylo jako znamení věcí, které měly přijít, protože nazítří někdy před polednem mu zavolali z policie.

Z hebrejštiny přeložil Jindřich Vacek.

O IDENTITĚ A HUMORU

Letošní Svět knihy hostil přední izraelské autory

Mezinárodní knižní veletrh Svět knihy na Výstavišti v pražských Holešovicích se konal již počtyřicet let a tradičně patřil k příjemným akcím, při nichž se člověk leccos dozví, má možnost probírat se knihami všeho druhu a narazí na mnoho spřízněných duší. Díky tomu, že neprobíhal jen v samotném Průmyslovém paláci (jehož dosud neopravené levé křídlo s fóliovou střechou se v horkých dnech proměnilo v takřka nedýchatelný prostor), ale také před ním, ve stanech, v Lapidáriu NM a v nedalekém Památníku ticha v Bubnech, získal návštěvník pocit, jako by se procházel po celé literární čtvrti.

U příležitosti 70. výročí vzniku nezávislého židovského státu byl letošním čestným hostem Izrael a zájemci se mohli setkat s několika předními umělci z této země. Jednak na autogramiádách v izraelském stánku, jednak při autorských programech, jež byly i počtou těm, díky nimž mohou čeští čtenáři tyto spisovatele číst: Magdaléně Křížové (dvorní překladatelce románů A. B. Jehošuy a tvůrkyni převodu díla z prostředí ilegální vesnice na Západním břehu *Osada na*

jež přeložila hry *Mikve a I Mamma* dramatičky Hadar Galronové. Všichni zmínění spisovatelé na veletrhu přijeli.

IDENTITA, IDENTITA, IDENTITA

Je-li řeč o izraelské literatuře, dříve či později padne otázka, zda se její autoři vnímají jako Židé, nebo Izraelci a o jakou literaturu vlastně jde. Byla i tématem jedné z besed, jež probíhala v Památníku ticha v Bubnech. Nejrůzněji se k ní postavil spisovatel, dramatik a esejista A. B. Jehošua (nar. 1936), autor devíti románů, z nichž čtyři (*Milenec, Pan Mani, Molcho a Cesta na konec tisíciletí*) vyšly česky: „Jsem Izraelce, nejsem Žid. Slo-

A. B. Jehošua. Foto archiv.

vo Žid ani nenajdete v Bibli, jen Izrael, tedy Jisrael, což je jméno, které nám daroval Bůh.“ Izraelské kořeny mají i Židé žijící v diaspoře a neměli by na ně zapomínat – jejich skutečným domovem a zemí, kde by měli žít je právě židovský stát, prohlásil romanopisec, jehož rodina v Jeruzalémě žije již pět generací.

Ostatní účastníci besedy (H. Galronová a A. Gavron) již tak razantní nebyli: jakkoli se vnímají jako izraelští autoři, svou židovskou identitu nijak nepotlačují, ale pociťují ji hlavně, když jsou v cizině, kde oba pobývají často a na dlouhou dobu. „Když jsem žil v USA nebo v Německu, brali mě jako Žida, nijak jsem se tomu nebránil, ale úplně dobře jsem se v této kůži necítil. Svůj domov mám v Izraeli, mým hlavním jazykem je hebrejšina, jakkoli je to vlastně chudý jazyk,“ řekl Gavron (1968). „Kvůli historickým procesům se stalo, že Židé nežijí jen v Izraeli, to jim nelze zablýžovat, ale i v diaspoře, kde jsou naší součástí a pomocí,“ dodal autor.

Hadar Galronová (1970) se narodila v Anglii, vyrůstala v ortodoxním prostředí, od třinácti let žije v Izraeli (ale současně hojně v cizině), se svými identitami problém nemá, židovskou a izraelskou nevnímá jako „střet zájmů“. „Ale je pravda, že teprve život v Izraeli ve mně rozproudil energii, otevřel mi mnoho oken. Jsem věřící, ale vidím rozdíl mezi Bohem, který stvořil svět, a bohy,

kteří si stvořili lidé,“ řekla dramatička. Dodala také, že ji svým způsobem přivádí do rozpaků, když ji lidé v Česku, jakkoli v dobrém úmyslu, zvou na zdejší „krásné židovské hřbitovy“: „Chtěla bych vidět spíš živé Židy.“

O LITERATUŘE A HUMORU

David Grossman (1954), vedle A. B. Jehošuy a Amose Oze zřejmě nejvýznamnější moderní izraelský autor, na veletrhu představil svůj román *Přijde kuň do baru* z roku 2014, který v češtině nedávno vydalo nakladatelství Mladá fronta (viz minulé číslo *Rch*) a za něj – jako první izraelský spisovatel – získal britskou Man Bookerovu cenu. Román se odehrává během dvou hodin trvajícího vystoupení komika Dovíka. Stand-up comedy se mu však vymkne z rukou a stane se výpravou do srdce temnoty, jak jeho vlastního, tak diváků (a možná i čtenářů). Autor jako odrazový můstek příběhu využívá vtipy, které ze sebe bavič chrlí. Řeč se tedy logicky stočila i na humor, dle Grossmana jedinečné lidské vyjádření nadhledu a svobody: „Lidé jsou při vtipu dodnes překvapeni tím, jak je možné změnit pohled na věci. Vtipy osvobozují.

David Grossman. Foto Svět knihy 2018.

Nic nemá jedno vysvětlení nebo jednu možnost, jak se na věci dívat. Spisovatel Primo Levi zmiňoval Židy, kteří si vyprávěli vtipy ve vyhlazovacích táborech. Alespoň na zlomek vteřiny tím získali svobodu. Jako by žertováním sdělovali světu: Stále jsem svobodný člověk a nedopustím, aby mě okolnosti zlomily,“ řekl.

K postavě Dovíka a románu *Přijde kuň do baru* ještě vysvětlil: „Když jsem to psal, myslel jsem na všechny lidi, kteří žijí v paralelních životech k těm, jež žít opravdu měli: vinou špatných rozhodnutí v dětství, špatné volby povolání, kvůli rodičům či okolnostem. Jsme v Česku, připomínám Franze Kafku pracujícího v po-

Stánek Izraele na veletrhu. Foto jd.

pahorku od Asafa Gavrona), která na veletrhu o problematice překládání z hebrejštiny pohovořila; Lence Bukovské a Marianě Fisher, překladatelkám knih Davida Grossmana; Jindřichu Vackovi, který zprostředkoval detektivní romány Drora Mišaniho (ale také monumentální román Davida Grossmana *Viz: láska*), a Ester Žantovské,

jišťovně. Ale na mysli mám všechny, kdo jsou uvězněni v nesprávném zaměstnání, manželství nebo genderu, v němž být nechtějí, a zvykli si, neboť člověk je přizpůsobivá bytost. Jen v něm celou dobu přežívá jeho skutečné já, které na povrch vysílá náhlé, bolestivé impulzy. Protože aby se mohl zrodit tento druhý, paralelní život, člověk musel zabít ten původní.“

Grossman také zmínil úlohu literatury a přesného vyjadřování v současném světě, zapleveleném falešnými zprávami a klíší.

Překladatelka M. Křížová. Foto Svět knihy 2018.

„Žijeme ve světě ovládaném masovými médii, která lidi skutečně mění v masu, opakující tatáž klíše, předsudky nebo kýče. Právě tady může zasáhnout literatura: pomůže nám znovu objevit naše soukromé, intimní já, které společnost nebo politika překryly a zcizily.“ Ač jsou Grossmanovy texty obtížné a nesmírně drásavé, o jeho knihu byl velký zájem; v době autogramiády byla dokonce vyprodána a netrpěliví čtenáři si museli počkat na další várku.

Při samostatné besedě už se A. B. Jehošua odmítl zabývat problémem identity a zaměřil se čistě na roli literatury. Dle něj současní autoři chybují, když se přestali zajímat o morálku a neřeší závažná morální dilemata, jako to činili umělci antičtí či velcí spisovatelé 19. století; literatura tak přestává plnit svou úlohu. „Je důležité, aby literatura člověku tříbila názor na to, co je dobré a co špatné. Dnes v tom její roli suplují také média, avšak ta nedokážou přimět čtenáře, aby se s postavou identifikoval jako v beletrii. Do románové postavy se vcítíte natolik, že vás rozezměje nebo rozpláče. Ale pláčete snad, když čtete noviny?“ ptal se Jehošua.

Ke knižnímu veletrhu se vrátíme ještě i v příštím čísle, v němž přineseme rozhovor se spisovatelem Asafem Gavronem.

(am)

CO NOVÉHO V ČESKÉM KRUMLOVĚ

M. Podwal v synagoze a M. Rajnišová v Centru E. Schieleho

Koncem dubna se v českokrumlovské synagoze konala vernisáž obrazů Marka Podwala, jeho obrazů k Pesachové hagadě. Sešlo se na ní několik desítek lidí: místních (včetně pana starosty) i hostů (včetně autora, velvyslance Izraele v ČR D. Merona a místopředsedy ŽOP F. Bányaije). Podwalovy barevné ilustrace se ve sluncem prosvětleném prostoru templu z roku 1909, jenž prošel roku 2012 zdařilou revitalizací, dobře vyjmají a budou přístupné do 1. července.

Mezi účastníky vernisáže byla i paní Ruth Hálová, jediná pamětnice předválečné kehily v Českém Krumlově i členů rodiny Spirových (která synagogu nechala vybudovat). Přežila díky tomu, že pro ni a její sestru Evu matka stihla zajistit místo ve vlaku organizovaném N. Wintonem. Po válce se vrátila domů, vystudovala mikrobiologii a v tomto oboru také celý život v Praze, Karlových Varech a v Ústí nad Labem pracovala. Byla i amatérskou malířkou a před několika lety

za zdařilou rekonstrukci – právě podle snímku Josefa Seidela z roku 1915 bylo možné vnitřek (používaný v posledních letech komunismu jako skladiště) opravit a jeho vybavení znovu vytvořit.

Kromě synagogy a rekonstruovaného Ateliéru J. a F. Seidelových s expozicí historických snímků šumavských obyvatel, zdejší krajiny, vesnic, městeček a měst, stojí za návštěvu samozřejmě i Centrum Egona Schieleho, kde probíhá několik výstav pod souborným názvem *Pohledem ženy*. Výstavní projekt byl připraven mj. v souvislosti se

100. výročím založení Československa a s tím spojeným rovným volebním právem pro ženy a jejich snahou získat rovnoprávnou pozici i ve výtvarném umění. Jsou tu představeny umělkyně různých generací a různých tvůrčích zaměření. Jednou z nich je Magdalena Chaja Rajnišová, absolventka AVU, která od počátku devadesátých let žila ve Švýcarsku, Francii, Irsku, Novém Mexiku, Itálii, Řecku a v Izraeli. Nyní jako hostu-

Mark Podwal: ilustrace k Hagadě.

Obrazy Magdaleny Rajnišové v Centru Egona Schieleho. Foto Centrum E. Sch.

sama v synagoze své obrazy představila. Při této příležitosti dostala jednu ze svých fotografií, jež byly ve třicátých letech minulého století pořízeny v Ateliéru Josefa a Františka Seidelových. Připomeňme, že i samotný interiér synagogy vděčí zmíněnému ateliéru

jíci umělkyně pobývá a pracuje v Centru E. Schieleho a vystavuje tu svá plátna, z nichž návštěvníka zaujmou díla zobrazující poušť či inspirovaná starozákonnými příběhy, mj. zápasem Jákoaba s andělem. Výstava potrvá do ledna 2019.

(am)

PAMĚTNÍK FRANZE KAFKY

O kontroloru Václavu Pokorném ze Starého Města

V půli osmdesátých let minulého století se spisovatel, editor, autor biografie Bohumila Hrabala **TOMÁŠ MAZAL** seznámil s bankovním úředníkem Tomášem Pokorným (1906–1994). Sprátelili se a ukázalo se, že pan Pokorný (tehdy již osmdesátník) je skvělý vypravěč, a navíc, jako svědek proměny Starého Města, kde od narození žil v Břehové ulici, má o čem vyprávět. T. Mazal si jeho vzpomínky nahrával na magnetofon a posléze na ně zapomněl. O tom, co mimo jiné obsahovalo pozapomenuté a znovu objevené vyprávění pana Pokorného, se v dubnu podělil s návštěvníky pořadů Společnosti Franze Kafky. Díky jeho laskavosti přednášku (v krácené verzi a s malými edičními úpravami) publikujeme a dodáváme, že v červenci si připomeneme 135. výročí narození jednoho z aktérů vyprávění, spisovatele Franze Kafky. (am)

Do svého deníku si Franz Kafka 5. listopadu 1911 mimo jiné zapsal: *Na představení Bar Kochby od Goldfadena. (...) Byl se mnou kontrolor Pokorný z naší pojišťovny, křesťan. Ten, jinak ho mám rád, mě rušil. Starost mi dělaly květiny, ne jeho záležitosti. Přitom jsem věděl, že hru špatně chápe, zatímco já neměl čas, chut', ani jsem nebyl schopen se vnucovat, že mu pomohu, když si myslí, že pomoc nepotřebuje. Nakonec jsem se před ním styděl, že sám tak špatně dávám pozor. Také mě rušil, když jsem se bavil s Maxem (Brodem), a dokonce mě rušil i jako připomínka toho, jak jsem ho před tím měl rád, že ho později budu mít znovu rád a že by mi mé dnešní chování mohl zazlívát.*

Skoro o rok později, ke čtvrtku 19. září 1912, zapisuje si Kafka do deníku obšírné vyprávění kontrolora Pokorného „o cestě, kterou jako 13letý chlapec podnikl se 70 krejčary v kapse v doprovodu jednoho kamaráda ze školy“.

Kdo byl onen kontrolor Václav Pokorný?

MILOVNÍK LITERATURY VE SLUŽBÁCH POJIŠŤOVNY

Ing. Václav Pokorný se narodil 20. července 1867 v Radčicích u Plzně (dnes součást Plzně) v rodině rolníka. Od dětství ale vyrůstal v německém prostředí. V Plzni studoval nejprve na gymnáziu vedeném kněžímí premonstrátského kláštera v Teplé,

odtud přešel na strojnickou průmyslovku, následovala vysoká škola. Po absolvování díky svému technickému talentu našel pracovní uplatnění v cukrovarnictví, naposledy ve Skřivanech u Nového Bydžova. Odtud se mu (coby schopnému a čínorodému pracovníkovi) dostalo doporučení do Pražské dělnické úrazové pojišťovny, kam v roce 1898 nastoupil jako odborný technický kontrolor. Pojišťovna tehdy zápasila s deficitem, krom jiných potíží v ní byly nedostatečně vedeny evidence a vyhodnocení úrazového rizika jednotlivých pojištěných firem. Úkolem Václava Pokorného tak bylo cestovat po průmyslových podnicích v Čechách a zjišťovat, zda jsou dělníci správně zařazeni ve třídách podle nebez-

Ing. Václav Pokorný, 1923.

pečnosti práce, a tyto údaje následně zpracovat pro další agendu. K jeho nejbližším kolegům patřil od roku 1908 Franz Kafka, s nímž se pan Pokorný sprátelil; měli totiž společný zájem – literaturu.

Václav Pokorný miloval literaturu od dob studií a již tehdy vlastnil rozsáhlou knihovnu, která obsahovala především svazky v německém jazyce. Po příchodu do Prahy se záhy dostal do prostředí pražské inteligence, mezi níž získal řadu přátel. V roce 1911 se V. Pokorný s manželkou Julií a synem Tomášem přestěhoval z pražských Královských Vinohrad na Staré Město, do jednoho z nových domů postavených na místě postupně asanované židovské čtvrti, do prostorného bytu ve 2. patře v Břehové ulici č. p. 40/1.

DEN OTEVŘENÝCH DVEŘÍ

V novém bytě zavedl pravidelné čtvrtedenní debatní večírky, kterým říkal „den otevřených dveří“. Přicházeli sem vysokoškolská profesori, umělci, spisovatelé, malíři a další zajímavé osobnosti. Byli to např. Emil Smetánka (profesor češtiny a staré české literatury na Karlově univerzitě); politik, novinář a spisovatel Jan Herben; náčelník obce sokolské Jindra Vaníček; sochař Josef Pekárek; malíři Antonín Hudeček i Jaroslav Panuška a další. Spolu s Panuškou se objevil Jaroslav Hašek i jeho přítel, Zdeněk Matěj Kuděj. A samozřejmě zván byl a nechyběl tu ani kolega Václava Pokorného z Dělnické úrazové pojišťovny Franz Kafka, který nejednou dorazil v doprovodu spisovatele Maxe Broda.

Připomeňme, že Kafka od roku 1907 až do roku 1913 bydlel v domě U Lodi, v Mikulášské (později Pařížské) ulici č. p. 883/36, takže k Pokorným do Břehové to měl doslova pár kroků, takřka přes ulici. Ale ani z Opletova domu na Staroměstském náměstí č. p. 934/5 (dříve 6), kam se rodina v listopadu 1913 přestěhovala, to neměl daleko.

„Byla to suverénní společnost s přátelskými vztahy,“ vzpomínal T. Pokorný. „Taková společnost se samozřejmě nescházela jen u nás, ale i v jiných bytech, ‚salonech‘ v Praze. Společenský okruh byl proměnlivý, i když v té době se znal každý s každým. Můj otec byl oblíben nejen jako vynikající a pozorný hostitel, ale především jako velmi inteligentní a společenská osobnost. Mohl se účastnit jakékoli debaty. Měl četné životní zkušenosti a rozsáhlé literární znalosti. Otec nejen že miloval literaturu, ale sám se o ni i pokoušel. Své literární pokusy dával k posouzení Kafkovi, jeho prostřednictvím nakonec i Brodovi, naslouchal jejich názorům a připomínkám, i když byl o mnoho starší než oni.“ Franz Kafka už měl za sebou německé knižní vydání své první knížky *Rozjímání* (prosinec 1912) a *Topiče* (1913), od roku 1914 začíná psát román *Proces*.

Technický kontrolor Václav Pokorný napsal v roce 1913 rozsáhlý esej *Eva*, který taktéž dal přečíst Kafkovi i Brodovi. Jeden z nich (pravděpodobně na Kafkovu žádost Max Brod) esej s doporučením zaslal do týdeníku berlínské avantgardy „pro politiku, literaturu a umění“ – *Die Aktion*. Zde také v čísle 3. ročníku 1914 *Eva* pod autorským pseudonymem W. P. Okerný vyšla.

Max Brod ve své vzpomínkové knize o Franzi Kafkovi píše: *Dokázal se (Kafka) srdečně sprátnit s kolegy a nadřízenými (...). Také nalézám ve svých papírech zvláštní memorandum jednoho z těch pánů, které mi Kafka přinesl. Začíná slovy: „Nos exules filii Evae in hac lacrimarum valle“ (My vyhnaní synové Evy v tomto slzavém údolí) a na konci je Franzova rukopisná poznámka: „Na počátku naznačený zážitek autora, padesátiletého muže, je východiskem následující-*

Tomáš Pokorný vzpomíná. Foto Jaroslav Zastoupil.

cího extaticky pojatého programu, podle něhož spojením východního židovství (Dalila – soudobá židovská matka) a slovanství (Ursus – soudobý slovanický muž) lze dojít vykoupení obou a stvoření Samsona, nového nábožensky tvůrčího člověka.“ Autora tohoto zvláštního pamětního spisu ke mně Franz přivedl, navštívili jsme pak společně jedno východožidovské divadelní představení.

Brodovy údaje jsou zde značně nepřesné, esej začíná jinak než uvedenou latinskou citací, časové údaje jsou indiferentní (na představení byli společně s autorem eseje Pokorným dle Kafkova deníku již 5. listopadu 1911 a esej *Eva* byl napsán na konci roku 1913). O pár stránek dále ve svých vzpomínkách Brod zcela zmatečně uvádí: „Fantazií překypující a svérázně

myslicí autor tohoto memoranda není nikdo jiný než Janouchův otec. Otce a o něco později i syna jsem poznal osobně.“ Zde Brod zaměnil Václava Pokorného za pana Gustava Kubasu, otce Gustava Janoucha, autora *Rozhovorů s Franzem Kafkou*.

KAFKA, HAŠEK A DALŠÍ

„Otec trval na tom, abych se já a bratr společností, dne otevřených dveří, alespoň na nějakou chvíli účastnili, abychom se dozvěděli zajímavé věci pro nás jinak těžko dostupné i vzhledem k našemu dětskému věku,“ vzpomínal dále Tomáš Pokorný. „Můj bratr o to nestál, koukal raději zmizet ven za kamarády, mě to ale zajímalo, i když jsem tomu nerozuměl, ale velice dobře si ty osoby ze společnosti pamatuji dodnes. I toho Franze Kafku, jeho útlou a vysokou postavu. Kafkovi mě otec, tak jako každému ostatně, představil. Tak jsem mu podal ruku. On mi ji taky podal a díval se mi takovým ostrým způsobem do očí, že jsem se celej zachvěl. Začal jsem se ho přímo bát, kdykoli se na mě podíval. Ačkoli Kafka uměl česky, debatovalo se povětšinou německy. Profesoři německy také uměli, táta německy víc než česky.“

Zde nutno podotknout, že Tomáš Pokorný byl talentované dítě. Měl hudební nadání, od útlého dětství hrál velmi dobře na housle. A otec

Václav se samozřejmě společností chtěl svým synkem pochlubit. „Hrál jsem jim na housle, bylo mi kolem sedmi let, oni poslouchali a pak tleskali a chválili mě. Pamatuji si dobře, že Jaroslav Hašek, ten byl vždy takový srandista, samej vtip, jak šáhnul do kapsy a dal mi rovnou do pusy nějaký cucavý bonbon. Protože měl v kapse u kalhot všechno možný, tak ten bonbon byl plný nalepených chlupů a jiných drobků nebo toho, co měl Hašek zrovna v kapse,“ vzpomínal nejednou Tomáš Pokorný. „Ano, Kafka i Hašek se u nás potkali, a i když byli diametrálně odlišní, jistě si porozuměli.“

Dny otevřených dveří u Václava Pokorného se konaly v rozmezí let 1911–1914, během světové války již velmi zřídka, až zcela ustaly. Dnes nelze

již přesněji určit, ve kterém roce či měsíci se zde nečekaně (nebo na pozvání) objevil Hašek a kdy přicházel Kafka. Nelze ani potvrdit, zda se oba náhodně sešli tentýž jeden večer, zda několikrát, či se jen u Pokorných míjeli. Obdobně tomu bylo od roku 1911–1914 i v nočním sídle umělecké a bohémské Prahy – proslulém Montmartru Josefa Waltnera v Řetězové ulici č. p. 247/7. Zde býval spolu s jinými přáteli příležitostným návštěvníkem Franz Kafka i poněkud čtenějším Jaroslav Hašek. Taktéž k setkání Hašek–Kafka (a mnoha jiných) pravděpodobně došlo prostřednictvím novináře Michala Mareše po roce 1910 v kabaretu Balkán v Templové ulici na Starém Městě. Setkání Haška a Kafky v bytě v Břehové výpověď Tomáše Pokorného však potvrzuje zcela jednoznačně.

Častěji vzpomínal také na sochaře Josefa Pekárka (1873–1930). „Pekárka jsem měl velice rád, byl to neobyčejně bodřej muž, měl čtyři moc hezké dcerušky. Ty mu stály modelem jeho sousoší *Alegorie Vltavy* u mostu Legií na smíchovské straně zdymadla.“ Nutno poznamenat, že *Alegorie Vltavy* z roku 1928 je dominantní socha bronzové ženské postavy – Vltavy, kterou doplňují reliéfy čtyř nahých dívek – přítoků Berounky, Lužnice, Otavy a Sázavy. „Říkalo se těm čtyřem řečkám slečny Pekárkovy. Chodili jsme se na ně s velkou oblibou dívat,“ dodával s úsměvem Tomáš Pokorný.

V pozůstalosti V. Pokorného se zachovalo i Sauerovo sešitové vydání *Osudů dobrého vojáka Švejka* s věnováním a podpisem Jaroslava Haška z neděle 18. června 1921. Hašek tehdy přijel za Pokorným do Radčic, i to svědčí o jejich dlouholetém přátelství.

Franz Kafka navštěvoval rozličné domácnosti „salony“, dny otevřených dveří často. Již v roce 1903 to byl nedělní *jour fixe* rodiny Weltschových nebo salon sester Fantových (kam Kafka nepravidelně a jen na naléhání přátel docházel více než deset let) či diskusní kruh „bretanovské skupiny“ v kavárně Louvre nebo setkávání s literáty v kavárně Arco. Nelze pochybovat, že Kafka příležitostně navštěvoval i jiná společenství, právě jedním z nich byl i „salon“ u Václava Pokorného. Pohybovat se v těchto společenských salonech Prahy s tématy na pomezí filosofie, umění a literatury nebylo pro Kafku nijak neobvyklé.

KOLEGOVÉ

Do Dělnické úrazové pojišťovny pro Království české v Praze Na Poříčí č. p. 1075/7 (dnes tu sídlí luxusní hotel) byl Franz Kafka přijat jako výpomocný úředník na konci července 1908. Zaměstnání v ústavu získal díky přímluvě, kterou učinil spolužák Ewald Příbram u svého otce, jenž byl až do roku 1917 prezidentem této instituce. Bez takového pokynu „shora“ by neměl na přijetí naděje. Kafka se velmi brzy vypracoval na zkušeného odborníka v pojišťovnictví navzdory „nenáviděným“ pracovním povinnostem, které dusily jeho literární činnost. „Odrasovým můstkem k veselí je poslední pracovní minuta,“ napsal Kafka v dopise Maxi Brodovi. Později se pokoušel spát odpoledne a psát v noci – díky tomu, že pracoval v tzv. jednoduché frekvenci. To znamenalo, že jeho šestihodinová pracovní doba byla od 8 do 14 hodin.

Jedním z ředitelů ústavu byl Dr. Robert Marschner, který měl kromě profesních znalostí i literární sklony. Dokonce podnikal vlastní bádání o Goethovi, Stifterovi a Nietzschevi, za něž byl i oceněn. Kafky si pro spolehlivost a jazykovou inteligenci (i literární) mimořádně cenil. Možná i z těchto důvodů Kafkovi promíjel ne jeden pozdní ranní příchod.

V průběhu toho, jak byl Kafka povyšován (1909 praktikant, 1910 koncipista, 1913 místotajemník ústavu, 1920 tajemník ústavu, 1922 vrchní tajemník ústavu), byl postupně pověřen zastupováním společnosti u soudu, vytvářel statistiku, vyřizoval korespondenci, zabýval se úrazovou prevencí a bezpečností práce, která byla stále ještě na počátku rozvoje. Po nástupu do ústavu postupně prošel různými odděleními, poté byl zařazen do oddělení pracujícího s technickými aspekty úrazové pojištění, které bylo řízeno vrchním inspektorem Ing. Eugenem Pfohlem, tedy jeho bezprostředním nadřízeným.

V tomto útvaru již musel pětadvacetiletý Kafka nevyhnutelně navázat každodenní úzký pracovní styk ohledně agendy, jež se zabývala zabráněním pracovním úrazům a ochranou proti nim, právníkům vyřizováním odškodného a rekursů (tj. protestů podnikatelů proti zařazení jejich podniku do určité bezpečnostní třídy), také se starším, jednačtyřicetiletým zavedeným a technicky zkušeným kontrolorem ústavu Václavem Pokorným, který zde již pracoval deset let. Kolegou jim také byl vrchní kontrolor Bartl. Na podzim 1909 podnikl Kafka služební cesty do průmys-

slových oblastí severních Čech a také do Plzně, kde se zdržel přinejmenším čtyři dny zřejmě spolu s dalšími kolegy, jedním z nich, známým místního prostředí, byl (i když se o tom Kafka nikde nezmiňuje) Václav Pokorný, rodák z Radčic.

Max Brod ve své knize uvádí, která se Kafkovo silné sociální citění (načerpané z úředních zkušeností a ze styku s dělníky trpícími bezprávím) prudce vzbouřilo, když viděl zmrzačené dělníky následkem nedostatečných bezpečnostních opatření. „Jak jsou ti lidé skromní,“ řekl mi jednou s očima vyjevenýma. „Přicházejí k nám prosit. Místo aby vzali pojišťovnu útokem a všechno napadrt' rozbili, přicházejí a prosí.“ Tomáš Pokorný k tomu uvádí: „Ně-

Tomáš Pokorný a Tomáš Mazal v bytě v Břehové ulici, 1988. Foto J. Zastoupil.

kteřé zásady přejal Kafka od mého otce, který nám jako dětem, vysvětloval svůj vlastní postoj v zaměstnání vůči poškozeným dělníkům. Sám jako chudý chlapec vystudoval, vždy byl sympatizující s dělníky a vystupoval proti křivdám, které se na nich páchaly. Navíc vše bylo u něho znásobeno postojem německých ředitelů, jejich chybným rozhodnutím ve vedení ústavu, o kterých měl otec důkazy.“

Je docela pravděpodobné, že část výroční „Zprávy Dělnické úrazové pojišťovny pro Království České o její činnosti za dobu od 1. ledna do 31. prosince 1909“, kterou Brod ve své knize cituje a kterou podle jeho tvrzení „napsal úředník Kafka“, ale v „ročence samé není Kafka přirozeně jmenován“, vychází mj. z pracovních poznatků a zkušeností Václava Pokorného. Proto možná (ale jistě i ze skromnosti) chybí Kafkovo jméno na konci ročenky.

PODÍLNÍK DOMOVNÍHO DRUŽSTVA

V roce 1918 po vzniku nového samostatného státu došlo k vnitřním organizačním

změnám. Kafkův nadřízený, vrchní inspektor Eugen Pfohl, byl stejně jako ostatní Němci z vedení Dělnické úrazové pojišťovny propuštěn a nahrazen Čechem. Vztahy Franze Kafky však zůstaly s vedením společnosti korektní i po roce 1918. Také díky snaze českých kolegů a jistě i nezanedbatelné přímluvě vrchního kontrolora Václava Pokorného mohl Kafka zůstat nadále. Byl pracovitý, svědomitý, měl rozsáhlé odborné znalosti ve své agendě, uměl se vyjadřovat. Kvůli novým okolnostem (úředním jazykem se stala čeština) byl nyní závislý na dobré znalosti češtiny a korespondenci s novým ředitelem Dr. Bedřichem Odstrčillem si nechával „jako obvykle“ překontrolovat svým švagrem (manželem Ottly) Josefem Davidem.

V únoru 1922 byl vrchní tajemník ústavu Franz Kafka předčasně penzionován, zemřel 3. července 1924. Přednosta a vrchní kontrolor ústavu Václav Pokorný odešel do penze o rok později, bylo mu 58 let. Zemřel v Praze, 26. listopadu 1933. Jeho syn Tomáš pracoval jako bankovní

úředník, celý život strávil v též bytě. Miloval hudbu, patřil k zakladatelům Mařáková kvarteta, hrál v něm na violu a samozřejmě ho zajímala literatura.

Závěrem ještě jednu zajímavost. V inventáři pozůstalostního spisu Franze Kafky ze dne 30. října 1924 v odstavci II. Cenné papíry je pod položkou 16b uveden „podílň list Družstva pro stavbu úřednických domů v Praze á 500,- Kč“. Důvody, proč se Kafka stal podílňkem tohoto družstva, není obtížné objasnit. Stavební družstvo postavilo v letech 1906–1911 několik domů v asanačním pásmu Josefova (např. právě dům v Břehové ulici č. p. 40/1) a později stavělo obytné domy v ulici Na Valech. Podílň list zakoupil Kafka pravděpodobně v červenci 1917 z popudu a prostřednictvím ing. Václava Pokorného, jenž patřil mezi zakladatele tohoto družstva. Kafka, který byl až do své smrti trvale hlášen u rodičů, se chtěl z tohoto spolubydlení vyvázat, výhledově osamostatnit a odstěhovat do jednoho z nově vznikajících družstevních bytů.

TOMÁŠ MAZAL

DĚTI MAISLOVKY

Deváté setkání nestárnoucích přátel z celého světa

Mnozí se znají od dětství, a taky se v rozhovorech často do dětství vracíme.

Na tom, že se rodiny Děti Maislovy stýkaly, není nic nového ani zvláštního: znaly se často už před válkou ze sportovních, studijních či jiných akcí. Posléze z koncentračních táborů, ti šťastnější třeba z Londýna. Tentokrát jsme se shodli, že více z nás jezdilo v padesátých letech na Královku do Jizerských hor. Ne náhodou; chata patřila nějakou dobu Svazu protifašistických bojovníků. Spravovali ji manželé Roubíčkovi, jejichž dcera Helenka přiletěla na náš sraz z Austrálie. Taková dálka – a nebyla to od protinožců jediná účastnice! Celkem se nás v květnu sešlo něco málo pod 150, někteří z Prahy, jiní z Izraele, další z USA, ze Švýcarska, Nizozemska a z mnoha dalších zemí.

Jako pokaždé jsme měli i bohatý program, o nějž se nesmírně zasloužila Eva Sternkúkerová.

První den jsme dopoledne vyslechli přednášku historika Michala Frankla, která se zabývala případem vraždy v Polné, kdy byl z rituální vraždy Anežky Hružové obviněn (a odsouzen za ni) Leopold Hilsner; toto téma nebylo zvoleno náhodou, o tom později.

Večer jsme se sešli na čtení Arnošta Goldflama. Přečetl tři povídky ze svého repertoáru: z knihy, která už vyšla v nakladatelství Sefer a jmenuje se *Tata a jeho syn*, a z druhé, která se teprve připravuje k vydání. Druhý den, v pátek, jsme se společně vypravili na výlet autobusem. O výklad se

postaral kunsthistorik Arno Pařík. Naším cílem byla Polná, patřící k „Deseti hvězdám“, tedy městům, v nichž byly celkem nedávno opraveny a revitalizovány židovské památky.

Většinu cesty jsme zčásti kvůli stavebním úpravám, zčásti kvůli jiným zátarasům neabsolvovali po dálnici. Řidič byl vybaven smartphonem, stejně jako mnozí účastníci výpravy, z nichž někteří měli tendenci mu poradit. Ostatně nedokážu si představit, jak se tento mladý řidič cítil, s osmdesáti židovskými pasažéry na palubě; něco takového asi ještě nezažil. Měli jsme sice zpoždění, ale zato jsme viděli kus krajiny, nádherné ale je lemované břízami nebo kvetoucími kaštany.

Cestou jsme se zastavili ve Velké Cerekvi, kde jsme si prohlédli jednu

nádražní budově Holešovice-Bubny o činnosti Památníku ticha. Večer skončil s hudbou Jana Buriana.

Třetí den, v sobotu, nám odpoledne přednášel historik Alexandr Putík o nápisu sousoší sv. Kříže s Kalvárií na Karlově mostě, jehož příběh zasahuje až do současnosti. Posléze dokumentarista Martin Šmok promluvil o *Labyrintu normalizace*, velmi povedené výstavě v Židovském muzeu a posléze moderoval diskusi se dvěma Izraelci, Ronny Perlmanovou a Ariem Gillonem. Tihle dva zastupují odlišné politické pozice, takže beseda s nimi byla mimořádně zajímavá.

Večer následovala čistě společenská sešlost na obci, v ohromně příjemném prostředí nás určitě bylo víc než jen těch přihlášených, ale všichni se dokázali nějak posadit ke stolu. Zúčastnila se i Věra Eisenbergerová, zakladatelka Děti Maislovy – z toho jsme měli velkou radost!

V neděli jsme navštívili Winternitzovu vilu v Košířích, kterou nás provázela její současný majitel, potomek Winternitzovy rodiny David Cysař. Od pozdních dopoledních hodin se ti, kteří zrovna nebyli na exkurzi ve vile, nalézali v báječné restauraci Na Václavce.

Někomu zbyl čas na návštěvu výstavy Jiřího Slívy *Můj šálek Kafky* v galerii R. Guttmanna a v pondělí 14. května, už po skončení programu srazu DM, se aspoň polovina účastníků

opět sešla: ve Smetanově síni na koncertu k výročí založení Státu Izrael se skladbami Arnolda Schoenberga, Felixe Mendelssohna-Bartholdyho a Leonarda Bernsteina.

Za organizací stojí nepředstavitelně mnoho práce – děkuji za všechny Evě Sternkúkerové i všem ostatním, kteří se na programu podíleli. A na shledanou za maximálně 3 roky!

VĚRA TRNKOVÁ, Heidelberg

Děti Maislovy 2018. Na shledanou příště! Foto Josef Viktorjenik.

z dalších obnovených synagog. Úžasná budova s orientálními prvky je jednou z výškových dominant obce.

V Polné je synagoga menší, hned u ní stojí obnovený rabínský dům. Prohlídkou stále expozice *Jevišťe antisemitismu. Případ Leopolda Hilsnera* v této synagoze většina z nás strávila hodně času.

Po návratu z výletu mnozí dorazili na přednášku Pavla Štingla v bývalé

BEZ IDEALIZACE A ODSOUZENÍ

Rozhovor s historikem Janem Láníčkem

PhDr. JAN LÁNIČEK, Ph.D. (nar. 1981), vystudoval historii na Univerzitě Palackého v Olomouci, doktorát získal na univerzitě v britském Southamptonu. V letech 2011–2012 byl stipendistou v Centru pro židovské dějiny v New Yorku. Působí jako odborný asistent na University of New South Wales v Sydney a specializuje se na evropské dějiny 20. století, především na vztahy mezi židovskou komunitou a většinovou společností. Nakladatelství Academia vydalo nedávno český překlad jeho knihy s názvem *Ve stínu šoa*. Československá exilová vláda a Židé během druhé světové války a po ní. O knize poskytl Rch následující rozhovor:

V knize se zabýváte postoji londýnské exilové vlády v čele s E. Benešem vůči menšinám v Československu a tím, jakou roli měly mít v plánovaném poválečném uspořádání. Jaké tyto postoje byly a co všechno je ovlivňovalo?

Kolaps meziválečného Československa vedl představitele státu, kteří odešli do exilu a posléze vytvořili exilovou vládu, k úvahám, jak zaručit, aby se podobná situace již neopakovala. Kromě změn v zahraniční politice se hlavní důraz kladl na vnitřní změny v poválečném Československu. Menšiny byly vnímány jako jeden z hlavních viníků konce první republiky a Benešova vláda se od počátku zabývala tím, jak jejich počet v republice redukovat. V první řadě se uvažovalo o změnách hranic, kdy by části území obydlené téměř výlučně německým obyvatelstvem byly dány Německu za jisté kompenzace. Zároveň se začal klást důraz na možnosti přesunu obyvatelstva, aby se z Československa vytvořil více méně homogenní slovanský stát. V důsledku průběhu války a brutality nacistického okupačního režimu se nakonec exilové vládě podařilo přesvědčit Spojence, aby akceptovali přesun veškerého německého obyvatelstva (odsun, transfer, vyhnání) bez jakýchkoli územních změn.

Snahy vyřešit problém menšin v Československu se týkaly i Židů a ve své podstatě se příliš nelišily od plánů vůči ostatním menšinám. Již na počátku války Beneš jasně řekl představitelům československých sionistů, že si Židé budou muset vybrat, buď se plně asimilují do českého národa, nebo jako sionisté

budou muset odejít do Palestiny. Za Československo slíbil, že bude plně podporovat vznik židovského státu, aby se tak vyřešil židovský problém ve světě.

Jaké podmínky měli dle představ exilové vlády splňovat českoslovenští občané po válce?

Podle exilové vlády byla příslušnost k československému státu dána otázkou loajality k Československu a československému národu. Loajalita pak byla v první řadě podmíněna příslušností jednotlivce k určitému národu, kdy lidé, kteří se před

válkou – tedy během posledního sčítání lidu v roce 1930! – nehlásili k československému národu, byli za války a priori považováni za neloajální. Mělo jim být odebráno občanství a o jeho potvrzení museli požádat a doložit, že byli vždy loajální a že buď aktivně bojovali proti nacismu a fašismu, nebo – což bylo doplněno až později a jen v některých případech – trpěli v koncentračních táborech. Týkalo se to zejména lidí, kteří deklarovali německou nebo maďarskou národnost (nebo jejichž rodiče tak učinili), ale i otázka těch, co se hlásili k židovské národnosti, byla dlouho nejasná a často záleželo na úřednicích národních výborů, jak jednotlivé případy interpretovali. Byli i ministři, kteří jasně říkali, že němečtí Židé mají být považováni za Němce bez ohledu na to, že trpěli k táborech, a jako s Němci s nimi má být zacházeno.

Byla nějak znát skutečnost, že v exilové vládě byli zastoupeni i Židé?

Přímo ve vládě byl jen jeden člen, Jaroslav Stránský, který pocházel z židovské rodiny, ale v jeho případě se jednalo o plně asimilovaného Čecha. Podobně i Julius Firt a Julius Friedman, kteří byli členy Státní rady, což bylo něco jako exilový – nevolený – parlament, neměli žádný vztah k židovství. Jediná výjimka byl Arnošt Frischer, sionista nominovaný do Státní rady po dlouhých jednáních v listopadu 1941. Frischer se snažil poukazovat na ty nejhorší excesy, kdy vyloženě hrozilo, že Židům, kteří patřili k německému nebo židovskému národu, by nemusel být umožněn návrat do Československa. Jinak ale Frischer patřil k těm židovským představitelům, kteří věřili, že je nutné částečně akceptovat novou vizi poválečného Československa a v rámci takto nově nastavených mantinelů se pokusit znovu vybudovat židovskou komunitu. Byl to třeba Frischer, který – a to je důležité – po konzultaci dalších bývalých členů předválečné Židovské strany, vyslovil souhlas s tím, že se již Židé nebudou v roce 1945 hlásit k židovské národnosti (což více než 50 procent československých Židů v roce 1930 udělalo).

Odkdy věděl exil, že evropské Židy, včetně československých, čeká v Němci okupovaných zemích smrt?

To je obtížná otázka a není na ni snadné odpovědět. Pokud bychom to brali podle oficiálních proklamací, tak můžeme brát jako přelom konec roku 1942, kdy spojenecké vlády, včetně československé, publikovaly deklaraci, v níž odsoudily nacistickou politiku chladnokrevného vyhlazování Židů. První podobná prohlášení, nebo alespoň odsouzení nacistického pronásledování Židů můžeme dokumentovat i dříve, třeba na počátku léta 1942. Znamenalo to ale, že byli politici schopni pochopit, co se vlastně v Evropě děje? To, že jsou Židé perzekvováni, že jsou deportováni do uzavřených ghet a koncentračních táborů, si zřejmě uvědomoval každý, kdo v Londýně otevřel noviny. Ale přiznat si, že civilizovaný stát se rozhodl vyhladit celou skupinu na základě jejich původu, bylo mnohem složitější. Ještě v listopadu 1942 Beneš židovským představitelům tvrdil, že Židé v Evropě nečelí nijak zvláštní perzekuci. V červnu 1944 se pak do Londýna dostala známá zpráva Vrby a Wetzlera.

Jak na tyto zprávy exilová vláda reagovala? Kdo z jejích členů byl v tomto smyslu nejaktivnější?

Sám Beneš se touto otázkou moc nezabýval, jeho prioritou bylo vyjednat poválečné řešení židovské otázky v Evropě, jak jsem o tom již mluvil. Jeho poznámky, v nichž popřel specifickou perzekuci Židů, byly asi částečně dány i nedostatkem zájmu o tyto otázky, ale i tím, že zprávám o holokaustu příliš nevěřil. Zároveň jsem se během výzkumu nemohl zbavit dojmu, že perzekuce českého obyvatelstva, a hlavně odboje, exil zajímala mnohem více. Exilovní ministři se těmito zprávami zabývali většinou díky židovským úředníkům v exilových ministerstvech a ve Státní radě (jako byli Viktor Fischl nebo Arnošt Frischer a Imrich Rosenberg). Třeba i dva hlavní projevy Jana Masaryka na vlnách BBC, ve kterých posluchače v protektorátu a na Slovensku informoval o perzekuci Židů, byly v první řadě iniciovány židovskými aktivisty v Londýně. Židovským představitelům vycházeli vstřícně zejména ministr Hubert Ripka, který je v tomto ohledu nezaslouženě ve stínu Jana Masaryka. Ten sice vystupoval na veřejných shromážděních, ale praktickými záležitostmi se příliš nezabýval. Musíme ale připomenout, že československá vláda po dlouhou dobu ze svých skromných finančních rezerv platila tzv. balíčkovou akci do Terezína, Osvětimi a jinam.

Hodnoceno zpětně – mohla vláda udělat více, než udělala?

Na tuto otázku nelze jednoduše odpovědět. Musíme si uvědomit veškeré souvislosti. V době, kdy došlo k radikalizaci protizidovské politiky, došlo i k likvidaci velké části zbytku odboje, který by případně mohl nějak pomoci, kdyby o to měl zájem. V tomto byly například možnosti polské exilové vlády mnohem větší. Víme, že polská exilová vláda posílala peníze do okupované vlasti a financovala organizaci Żegota, která pomáhala Židům. Ze samotného Londýna toho vláda moc udělat nemohla. V knížce se zmiňuji o tzv. balíčkové akci, kdy vláda přes Lisabon posílala balíčky s jídlem (sardinkami) židovským vězňům do Terezína a na další místa, včetně Osvětimi-Březinky. I když celá akce byla iniciována hlavně židovskými politiky v Londýně, ke cti vlády patří, že byla ochotna akci organizovat a financovat. Zároveň si ale kladu otázku, jestli ten fakt, že vláda v letech

1943–1944 posílala balíčky do Osvětimi, rovněž nenaznačuje, že nebyla plně schopna pochopit, co se vlastně v Evropě děje. Bylo možné plně uvěřit zprávám o vyhlazování Židů a zároveň se snažit situaci zlepšit tím, že pošleme balíček do Osvětimi?

Otázkou je, co by se stalo, kdyby vláda častěji do vlasti vysílala výzvy k tomu, aby obyvatelstvo Židům pomáhalo. Na druhou stranu ale víme, že reakce na podobná vysílání, například projevy Jana Masaryka nebo Huberta Ripky, byly často negativní, a exil měl obavy, aby nezesílily hlasy, že je v Londýně „ovládán Židy“.

Jakou roli v představě o poválečném uspořádání a postavení menšin sehráli komunističtí představitelé v Moskvě?

Po dlouhou dobu jen okrajovou. Jejich vliv se začal zvětšovat až během poslední fáze vyjednávání o poválečném uspořádání, která začala během Benešovy návštěvy v Moskvě v prosinci 1943. Bylo to i tady, kdy Stalin vyjádřil souhlas s odsunem Němců z Československa, a poté tento program přijali i komunisté, kteří se předtím soustředili na třídní řešení problémů v Československu. Poté se komunisté zařadili mezi nejradikálnější národní šovinisty, a někteří z nich nepřímo požadovali i odsun německých a maďarských Židů bez ohledu na to, že za války trpěli v koncentračních táborech. Je docela možné celou záležitost charakterizovat i tak, že se obě hlavní složky odboje navzájem radikalizovaly, což po roce 1945 souviselo i s přípravou na volby.

Ve vztahu k Židům je dobré poznamenat, že komunisté až do roku 1947 nepodporovali vznik židovského státu, a i poté se zastánci dělení Palestiny našli spíše v řadách oportunistů, jakými byl Václav Kopecký; nižší členové strany často trvali na marxistickém pohledu na celou záležitost, který odmítal zrod národně buržoazního státu, jak vznikající Izrael vnímali.

Poslední kapitola knihy se jmenuje „Bez idealizace a odsouzení“. Co bylo idealizováno a za co by bylo možno odsuzovat a koho?

Mým cílem bylo ukázat, že je nutné dívat se na historii česko-židovských vztahů bez jakýchkoli předsudků ať již pozitivních nebo negativních. Ve veřejnosti, ale i mezi odborníky se často objevuje snaha zjednodušovat historické události a přistupovat k nim z pohledu dnešních morálních norem. Já naopak

říkám, že bychom se měli ptát po příčinách toho, proč Československo po válce podporovalo emigraci do Palestiny a vznik Izraele: Ačkoli zde byly přítomny humanitární ideály a sympatie k Židům, z hlediska vlády hrála hlavní roli snaha přeměnit Československo v národní stát bez menšin, a vyřešit problém existence antisemitismu. Obojí bylo dle jejich názoru možné pouze vyřešením židovské otázky formou asimilace a emigrace. U komunistů byla motivace ještě jiná, sledovala Stalinovy mocenské cíle. A to už opomíjíme fakt, že po dlouhou dobu československá vláda podporovala vznik arabsko-židovské federace, a ne přímo židovského státu. Na faktu, že Československo podporovalo Izrael, to nic nemění, ale neměli bychom si ty vztahy idealizovat ani je odsuzovat. Prostě bychom se měli snažit je vysvětlit.

Narazil jste na dokumenty, které vrhly na problém zcela nové světlo? A budete se tématu věnovat dál?

Měl jsem to štěstí, že jsem byl jedním z prvních badatelů, který procházel dokumenty uložené v zahraničních archívech, které čeští historici často nevyužívají. Bylo tedy zajímavé se podívat na to, jak politiku československé exilové vlády vnímaly židovské organizace a aktivisté. Ti před válkou akceptovali mýtus Československa jako vysloveně demokratické země. Najednou za války zažili šok – a to je z dokumentů zřejmé –, když Beneš začal vyjadřovat své názory na řešení židovské otázky v Československu. Zdá se, že pro ně to bylo naprosté zhroucení všech iluzí, když i ta nejdemokratičtější země v regionu – jak to vnímali – začala požadovat plnou asimilaci Židů, nebo jejich emigraci. Je vždy zajímavé podívat se na to, jak události v Československu a naše dějiny vnímají zahraniční pozorovatelé.

Před rokem vyšla v angličtině moje druhá knížka, která představila životní osudy Arnošta Frischera, předního československého sionistického politika ve třicátých a čtyřicátých letech. Zároveň jsme letos s kolegyní Hanou Kubátovou vydali publikaci, která se zabývá československo-židovskými vztahy mezi lety 1938–1989. V poslední době se věnuji poválečné retribuci v Československu v souvislosti s potrestáním obvinění na zločinech proti Židům a Romům.

ALICE MARXOVÁ

DOJEMNÁ ZPRÁVA

Historie židovských škol na jižním Slovensku

Kniha, kterou vydalo OZ Ponvagli ve slovenském Sládkovičově v roce 2017 pod názvem *História židovských škôl na južnom Slovensku*, patří mezi zají-

Spoločenstvo galantských Židov, 1920.

navé publikace, věnované regionální židovské historii. Její autorka Lívia Katona v ní shromáždila zřejmě veškerý dostupný materiál, týkající se židovského školství v Dunajské Středě, Galantě, Jelke, Seredi, Sládkovičově, Šamoríně, Trnavě, Velkém Mederiu a v Zlatých Klasech. Poměrně široce pojatý úvod obsahuje Historický přehled dějin židovského národa, na který navazuje Přehled dějin židovského vzdělávacího systému od nejstarších dob (1100 př. n. l) až do novověku a kapitola Vývoj a přehled školských zákonů v letech 1868–1945, týkající se jižního Slovenska.

CHEDERY A JEŠIVY

Jádrum publikace jsou ovšem kapitoly, věnované jednotlivým obcím. Každá čtenáře seznamuje s histo-

rií toho kterého místa od nejstarších dob po současnost a poté se zaměřuje na jejich židovské obyvatel. V každé

kapitole je podrobně zachycen vznik židovské obce, její fungování v průběhu času i významné osobnosti, které se významněji podílely na jejím životě nebo odtud pocházely.

Z minulosti a ze zapomnění vystupují rabíni, kteří stáli v čele kdysi slavných ješiv, i učitelé z chederů, dozvíme se ledačos o stfětech mezi přívrženci striktně náboženského vzdělávání a těmi, kdo prosazovali i výuku světských předmětů, o počtech židovských žáků a studentů i o sporech uvnitř obcí, které občas vyústily v rozdělení původní jednotné židovské obce na ortodoxní a neologickou. Také školy se pak dělily podle příslušnosti žáků (přesněji řečeno rodičů) k jednomu z obou směrů.

Nechybí ani různé statistické přehledy, seznamy spolků a dalších židov-

Žiaci dunajskostredskej školy talmud-tora, 1933.

ských institucí, informace o hřbitovech a jejich vzniku a občas i zániku. A bohužel ani informace o tom, jak byly tyto

obce a školy v období tzv. slovenského štátu systematicky likvidovány a jak málo Židů z jižního Slovenska se dožilo konce druhé světové války.

ILUSTRACE

Samostatnou kvalitou je ilustrační materiál, dobové fotografie synagog, školních budov, ale především lidí, velkých rabínů i malých žáčků, obklopujících své učitele, snímky členů židovských spolků. V knížce najdeme

Jehuda Aszád, rabín v Dunajské Stredě 1852–1866.

i reprodukce dokumentů a nákrisy a plány staveb.

Celkově je *História židovských škôl* dojemnou zprávou o snahách Židů udržet si v této jazykově převážně maďarské oblasti vlastní náboženství, tradice a osobitost, zprávou o tom, jakou podobu toto do značné míry úspěšné úsilí v 19. a ve 20. mělo i jak tragicky skončilo. (jd)

Lívia Katona: *História židovských škôl na južnom Slovensku*. Vydalo OZ Ponvagli Sládkovičovo v roce 2017. Formát 27 x 21 cm, 72 stran, měkká vazba. Cena 4,80 eur.

IZRAEL: V pocitu vítězů

O tom, že společenské i politické naladění v Izraeli se rozchází s Evropou, jsme už psali vícekrát. Ale tři květnové události tento rozdíl ještě znásobily.

Zaprvé Amerika Donalda Trumpa odstoupila od jaderné dohody mocností (USA, Británie, Francie, Německo, Rusko, Čína) s Íránem. Zatímco Evropa to kritizuje jako krok do nejistoty a ztrátu aspoň nějaké šance kontrolovat vývoj iránských jaderných zbraní, Izrael Benjamin Netanjahu to pokládá za dar z nebes. Za potvrzení vlastních slov, že dohoda je neblahá od počátku a reálným problémem je fanatický režim v Teheránu. A ten májí sevřít do kleští obnovené americké sankce.

Zadruhé Amerika uskutecnila plán ohlášený už v prosinci – přestěhovala ambasádu z Tel Avivu do Jeruzaléma. Zatímco Evropa to považuje za podraz zabíjející šance na dohodu Izraele s Palestinci, Netanjahu jásá. I v tomto kroku vidí uznání reality. Když EU chystala k věci společné stanovisko, nakonec se neshodla: Česko, Maďarsko a Rumunsko se postavily proti ostré kritice. Ostatně z EU přišli na recepci k otevření nové ambasády jen zástupci těchto tří zemí a Rakouska.

Zatřetí vrcholila akce Pochod návratu, kterou na hranici Pásmu Gazy pořádal Hamás (viz květnový *Rch*). Cílem bylo prorážet hraniční plot, pronikat na území Izraele a demonstrovat nárok na toto území. Tomu sice izraelské vojáky zabránili, ale jen za tu cenu, že zastřelili desítky Palestinců útočících na plot. Úhrnem s těmi, kteří byli zastřeleni již v dubnu, celkový počet palestinských obětí překročil stovku. Z pohledu ochrany hranice to byl úspěch. Ale z hlediska bitvy o veřejné mínění světa Izrael de facto prohrál.

Média – na jedné straně evropská či americká, na druhé straně izraelská – se rozcházejí. V prvních převládá ostrá kritika Trumpovy Ameriky a Bibiho Izraele, ve druhých analýza, ale i tu provázejí texty vyjadřující spíše uspokojení, pocit vítězství, ba triumfalismus ve stylu „konečně se ukázalo, že máme pravdu“. Jen menšinové hlasy se snaží tento triumfalismus krotit.

AFGHÁNISTÁN MÍSTO SINGAPURU

Pokud jde o Írán, aktuální hrozbou není jeho atomová bomba, ale útok jeho jednotek ze Sýrie. Jeden už Írán zkusil, když odpálil dvacet raket na Golany. Byly zachyceny štítem či nedoletěly a vzápětí Izrael podnikl odvetné nálety na iránské základny v Sýrii. Tuto politiku rozebírá Nachum Barnea na webu Ynet v textu „Prezident, jenž přestal hrát podle starých pravidel“ (rozuměj Trump).

Podle něj Netanjahu usiluje o situaci, kdy by USA chránily Izrael před útokem z Íránu a Rusko před iránským útokem ze Sýrie. Je to vlastně trojí hazard:

Ivanka Trump a Steven Mnuchin při otevření ambasády USA v Jeruzalémě. Foto archiv.

Netanjahu se musí spoléhat na opatrnost vůdce Chameneiho, věrohodnost Trumpa a ušlechtilost Putina, což nejsou právě vlastnosti, jimiž tito pánové oplývají. Ale ten risk zatím vychází. Írán na izraelské nálety okamžitě nereagoval, ať už proto, že uvažuje, co dál, nebo proto, že chce před Evropou vypadat jako zdrženlivý partner.

Na jistá rizika upozorňuje na témže webu Alex Fishman. Oceňuje izraelskou odpověď na iránský raketový útok na Golany. Nejvíce to, že armáda na Golanech demonstrativně otevřela protiletectké kryty, čímž ukázala připravenost na válku. Ale v Trumpově odstoupení od dohody s Íránem plusy nevidí. Cahal se ocitá v tlaku tří možných front – staronové proti jaderným zařízením Íránu, nové proti iránské armádě v Sýrii a ještě fronty na pomezí Gazy.

Problém Gazy rozebírá Ben-Dror Jemini opět na webu Ynet. Gaza vyjadřuje

iracionalitu konfliktu s Hamásem. Po stažení v roce 2005 se říkalo, že tam může vzniknout „Singapur Blízkého východu“. Ale jak píše Jemini, „místo Singapur máme Afghánistán“, neboť „průmysl nenávisti převálcoval průmysl prosperity“. Právě tyto emoce a výzvy lídrů Hamásu ženou mladíky proti hraničnímu plotu s Izraelem, ač vědí (z izraelských letáků), že tím vyvolají střelbu. Dobře tu iracionalitu vyjadřuje hraniční přechod Kerem Šalom. V polovině května ho radikálové zdevastovali, ač věděli, že tím přeruší – i tak sporé – dodávky zboží z Izraele. Jemini připomíná, že Cahal pod tímto přechodem už dvakrát zničil stavbu útočného tunelu. „Proč ho stavěli na témže místě? Proč se sami poškozuji? Pro cizince je to nepochopitelné,“ píše Jemini.

A má odpověď: „Protože sebepoškození, sebeviktimizaci lze zobchodovat snadněji než obnovu a prosperitu. Proto někteří hamásovci pod přechodem Kerem Šalom hloubí tunele pro pašování zboží, zatímco jiní hamásovci nahore pracují na tom, aby přechod i zboží mířící přes něj do Gazy ničili.“

BRÁNIT PRAVDU A MÉDIA

Abychom se dostali k izraelskému triumfalismu, ukázkou nabízí analytička Caroline Glicková v listu *Jerusalem Post*. Trump je podle ní „nejvíce proizraelský prezident v historii USA“, Bibi „největší státník v dějinách Izraele“ a článek nazvala „Netanjahuova nejskvělejší hodina“. Těm, kteří by snad nevěděli, že jde o výpůjčku ze slavného Churchillova projevu, pro jistotu připomíná, že Bibi je pro mnohé americké republikány nejvýznamnějším zahraničním lídrem, „jen těsně za Winstonem Churchillem“.

Jako krotitel triumfalismu překvapivě vystupuje bývalý šéf Mosadu z let 1989–1996 Šabtaj Šavit. V článku pro Ynet nevidí v Trumpovi spásu, ale spíš varovnou analogii s Netanjahuovým Izraelem. Co s tím dělat? „Bránit pravdu. Bránit média. Posilovat zásadu, že nikdo, ani Trump a Netanjahu, není nad zákonem,“ píše Šavit.

ZBYNĚK PETRÁČEK

VELKORYSÁ NABÍDKA ...a další události

Vybráno z českých médií/

Všechna média se v květnu obsáhle věnovala 70. výročí vzniku Státu Izrael i přesunu americké ambasády z Tel Avivu do Jeruzaléma a konfliktu na hranicích Pásma Gazy. ■ Jednalo se v květnu 1945 o osvobození naší vlasti, nebo o nástup nové komunistické totality? Na tuto otázku není jednoduchá odpověď. V každém případě je třeba si vážit statečnosti a obětavosti obyčejných vojáků Rudé armády, kteří bojovali za bytí a nebytí své vlasti, již chtěl Hitler zotročit. Nikoli za socialismus, většina z nich ani nebyla komunisty. Ovšem tyto válečné hrdiny následovaly oddily Směrš, což byly speciální jednotky sovětské vojenské kontrarozvědky, které z naší země unesly několik tisíc československých občanů do Sovětského svazu. Ty čekalo věznění v gulazích, kde mnozí z nich zemřeli. Takový osud potkal také československého generála Sergeje Vojcechovského, který se za nacistické okupace zapojil do odboje v důstojnické organizaci Obrana národa a byl pod trvalým dohledem gestapa. Věře Sosnarové bylo 14 let, když ji z jejího rodného Brna Sověti odvěkli. Přitom ona se už narodila v tehdejší Československé republice jako dcera ruské emigrantky a českého otce, a proto měla československé státní občanství. Mladé děvče pak bylo v dobytčáku opakovaně znásilňováno opilými dozorci po celou dobu deportace na Sibiř. Nutno říci, že tyto vlakové transporty se svými nelidskými podmínkami vůbec nelišily od těch, které o něco dříve odvážely Židy do nacistických koncentráků. Vinou těchto lidí bylo pouze to, že emigrovali z Ruska po roce 1917 před bolševickou hrůzovládou. Jenže tehdy už se jednalo o čs. občany a sovětské orgány neměly žádné právo tyto lidi proti jejich vůli deportovat. (MF DNES, 14. 5.) ■ Při cestě do Orlických hor nebo na zámky v Opočně, Novém Městě nad Metují či Náchodě se výletníci mohou zastavit v Dobrušce a seznámit se tam s historií města. V hlavní budově dobrušského muzea na Šubertově náměstí č. p. 45 jsou expozice

Osobnosti dobrušské historie, Příběh města Dobrušky a Židé v dějinách Dobrušky, jejichž součástí je i unikátní památka – mikve, tedy rituální očištná lázeň z 18. století, a budova synagogy. (5plus2, 18. 5.) ■ „Po sedmdesáti letech je třeba se ptát, zda bychom se za svou podporu vzniku židovského státu neměli spíše stydět. Protože s naší pomocí vznikl militantní stát, který destabilizuje celý region. Stát, který ani za sedmdesát let své existence nenašel modus vivendi se svými nejbližšími sousedy. Stát, který se nerozpakuje postřílet šest desítek neozbrojených demonstrantů včetně dětí jen proto, že se snaží dostat přes svévolně postavený plot z ostatního drátu,“ zamýšlí se v *Lidových novinách* Petr Zidek. (16. 5) ■ Bývalý disident a šéfredaktor časopisu *Babylon* Petr Placák Izrael brání a do redaktora se pustil. Označil ho za „blahosklonného blba“, nebo dokonce „spratka z doby normalizace“. Zidkova kontroverzního textu si jako první povšiml redaktor deníku *Echo24* Jiří Peňás, který ho odsoudil ve svém komentáři. Zabývá se v něm především tím, že založení vlastního státu bylo poté, co se Velká Británie vzdala palestinského mandátu, pro Židy ve složité mezinárodní situaci nutností. „Pro Židy nebylo jiné volby než svůj stát 14. května 1948 vyhlásit a pak, poté co byli okamžitě napadeni arabskými sousedy, také uhájit: mnozí z nás, na rozdíl od pana Zidka, cítí hrdost, že se tak stalo za pomoci našich zbraní,“ napsal Peňás. Placák napadl Zidka i v rovině osobní, vytkl mu jeho svazáctví za minulého režimu. Navázal na několik let starý případ, kdy se novinář *Lidových novin* ozval proti udělení státního vyznamenání in memoriam Jiřímu Hájkovi, bývalému ministru a pozdějšímu mluvčímu Charty 77, za což ho Placák zkritizoval. „Zidek měl pak tu drzost mně napsat, abych se mu omluvil –

coby svazácký funkcionář prý sháněl spolužákům lístky na neoficiální koncerty... Odepsal jsem mu, že jestli chce, že mu milerád dám přes hubu. Tuto v jistém smyslu velkorysou nabídku ovšem neakceptoval, už se neozval. Nabídka platí dodnes,“ napsal. (Echo 24.cz, 18. 5.) ■ Vídeňský arcibiskup Christoph Schönborn převzal v bavorském Augsburgu nejvyššího sudetoněmecké ocenění – Evropskou cenu Karla IV. Sudetští Němci ocenili Christopa Schönborna za zásluhy o porozumění ve střední Evropě i za boj proti nacionalismu a populismu. Trásošedesátiletý duchovní, který se narodil začátkem roku 1945 u Litoměřic, ve svém projevu řekl, že vyhnání Němců z Československa po druhé světové válce bylo bezprávím, zároveň ale přítomné vyzval k pohledu do budoucnosti. „Už to nebude naše vlast, historie se nedá vrátit,“ poznamenal. Schönborn také řekl, že se často zamýšlel nad tím, zda nakonec nedopadli lépe ti, kdo museli Československo po válce opustit, než ti, kteří v něm zůstali, a museli pak žít v nedemokratickém komunistickém režimu. „Nám zůstalo to nejdůležitější – svoboda,“ podotkl. (Echo24.cz, 19. 5.) ■ Kvůli vedru omdlel příslušník čestné stráže u pomníku a letošní Terezínská tryzna se kvůli svátku Šavuot musela poprvé od války obejít bez řady Židů včetně rabínů. Dle regulí Tóry totiž nemohli cestovat. Do Terezína s delegací z Poslanecké sněmovny naopak přijel i její místopředseda Tomio Okamura z SPD, věnec k hrobům obětí holokaustu položili i zástupci krajského výboru této strany. Při čtení oficiálních hostů je však ředitel Památníku Terezín Jan Roubínek vedle dalších stran nezmínil. Vedení památníku v únoru stranu za relativizaci genocidy Romů veřejně odsoudilo. Přímou na tribuně letos opět hovořil i předseda Českého svazu bojovníků za svobodu Jaroslav Vodička přesto, že židovské obce označily jeho výroky o uprchlících přednesené před dvěma lety na tryzně za xenofobní. Mezi pozvanými nechyběla ani šéfka Českého svazu bojovníků za svobodu – Lidice Jana Bobošíková, kvůli jejíž údajné xenofobii z organizace odešly některé členky. (Litoměřický deník.cz, 20. 5.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Na začátku měsíce, **1. června**, si připomeneme **30 let** od chvíle, kdy zemřel americký vysokoškolský pedagog a filosof **HERBERT FEIGL** (14. 12. 1902 Liberec–1. 6. 1988 Minneapolis/USA). Severočeský rodák pocházel ze židovské rodiny manželů Otty a Kamily Feiglových. Během studií filosofie a fyziky na vídeňské univerzitě u profesora Moritze Schlicka se Feigl stal členem tzv. vídeňského kruhu – neformálního uskupení filosofů a přírodovědců, kteří se zabývali zejména logikou a filosofií jazyka. Feigl se seznámil s jeho klíčovými představiteli, Ludwigem Wittgensteinem či Karlem Raimundem Popperem. Poté, co získal doktorát (1927) a vydal první knihu, absolvoval ještě roční studijní pobyt na Harvardově univerzitě (1930).

Do Ameriky se vrátil již následující rok se svou manželkou Marií Kasparovou a usadil se tu. Začal přednášet na katedře filosofie na Univerzitě v Iowě a roku 1940 získal místo profesora na Univerzitě v Minneapolis, kde působil až do odchodu do důchodu. Podílel se též na založení časopisu *Philosophical Studies* (Filosofické studie) a Minnesotského centra pro filosofii vědy. Z filosofických problémů, které zkoumal, stojí za zmínku zejména otázka indukce a pravděpodobnosti, vztah těla a mysli či otázky empirismu a realismu.

Před **20 lety, 8. června 1998**, podlehl zhoubné chorobě zakládající osobnost manželského a rodinného poradenství v Československu dr. **VĚRA CAPPONI**.

Narodila se 23. 9. 1946 v Brně a v rodném městě vystudovala psychologii na Filosofické fakultě Masarykovy univerzity (v letech 1960–1990 Univerzita Jana Evangelisty Purkyně), na které získala i doktorát. První vědecký článek uveřejnila společně se svým učitelem Hugem Širokým v *Československé psychologii* ještě jako studentka. Zabýval se sebevraždami mladistvých.

Již za studií přednášela coby asistent na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Poté působila jako klinická psycholožka v Psychiatrické léčebně v Kroměříži a později v nemocnici ve Znojmě. Po návratu do Brna působila od roku 1973 v manželské a předmanželské poradně. V té době se tímto oborem na hlavní pracovní poměr

zabývali v Československu pouze čtyři psychologové. Manželskému a předmanželskému rodinnému poradenství a náhradní rodinné péči se věnovala po celý zbytek života. Byla také soudní znalkyň v oboru psychologie. V roce 1979 jí bylo nabídnuto vedení Krajské manželské a předmanželské poradny v Brně, podmínkou však byl vstup do KSČ. To odmítla, díky tolerantnímu vedení tehdejšího odboru sociálních věcí krajského národního výboru jí však přesto byla poradna svěřena. Její pracovní zařazení znělo prozatímní, dočasně pověřená vedoucí. Toto „prozatímní“ pověření bylo změněno na trvalé až o deset let později.

Herbert Feigl. Foto archiv.

Pod hlavičkou Metodické materiály pro potřeby manželských poraden Jihomoravského kraje vydala desítky překladů zahraniční, ideově oficiálně nepřijatelné literatury z psychologie a sociologie, jednalo se v podstatě o samizdat. Texty překládali pod jmény tzv. pokrývačů vesměs psychologové, kteří z politických důvodů nemohli působit v oboru. Po roce 1989 se stala zakládající členkou Asociace manželských a rodinných poradců, v níž zastávala funkci viceprezidentky. Od roku 1990 vedla Manželskou a rodinnou poradnu v Brně.

Veřejnosti je známa jako autorka či spoluautorka (s Tomášem Novákem) řady knižních publikací, které vycházejí v reedicích, především knih *Sám sobě psychologem*, *Aserktivně do života*, *Sám proti agresí*, *Co by i moje dcera měla vědět o manželství*. Mimo jiné se podílela na zpracování *Velkého sociologického slovníku*. Je pohřbena na židovském hřbitově v Brně-Židenicích.

(ra, am)

ZEMŘEL JIŘÍ PAVEL

V polovině dubna zemřel v židovském domově v Holešovicích po dlouhé nemoci Jiří Pavel. Stejně jako jeho otec, slavný spisovatel a novinář Ota Pavel, i Jiří se vydal na literární dráhu. Ale stejně jako jeho otec i on trpěl závažnou duševní chorobou, jejíž léčba měla neblahý vliv na jeho zdraví a byla nejspíše příčinou jeho předčasného skonu.

Jirka se narodil v roce 1956. Vystudoval hotelovou školu v Mariánských Lázních a pár let pracoval v oboru. V osmdesátých letech se stal hlavním produkčním Divadla hudby, které v té době patřilo pod vydavatelství Supraphon. Poté se osamostatnil a věnoval se všem možným činnostem, včetně obchodu se starožitnostmi, kde mu pomáhaly zkušenosti jeho strýce Jiřího, Otova bratra.

Svou první povídkovou knížku vydal v polovině devadesátých let, jmenovala se *Údolí dutých hlav*. Jsou to autobiografické črty z prostředí, kde se Jirka rád pohyboval, z přírody kolem řek a rybníků a rybaření, což byla láska, kterou také zdědil po otci. Druhým tématem se mu stalo prostředí pražských hospod, barů a mnohdy pochybných podniků, které miloval neméně. Vykrešluje v nich svérázné postavičky ze svého bezprostředního okolí, ale i z pražské „galérie“ osmdesátých a devadesátých let.

Následovalo ještě několik titulů – *Bláznec v mé hlavě*, *Jak jsem prošťuroval majlant* (popisující jeho snahu o prodej autorských práv po otci), *Moje celebrity*, což jsou medailonky známých i méně známých osobností, včetně jeho otce či Arnošta Lustiga, v posledních letech pak *Rybářské zálety*, *Dostaveníčko na štaflu* nebo *Ryba na taliři*. O Jirkovi napsala také velmi hezkou a pravdivou knížku Zuzana Peterová, jmenuje se *Jak jsme se zbláznili: můj táta Ota Pavel a já*.

Jirka byl svého času psaním posedlý, ale protože neměl dostatečné technické vybavení, psával si propisovačkou různé literární náměty a nápady na ruce a po těle. Až později je pak doma přepisoval na papír, z něhož se až pomocí přátel dostávaly k nakladatelům.

Jirka byl vděčný Židovské obci v Praze, že se ho ujala a poskytovala mu sociální péči, nejdříve v obecním bytě a posléze v již zmíněném Penzionu Charlese Jordana. Byl – stejně jako hrdinové jeho povídek – svéráznou postavou a bude nám citelně chybět. **TOMÁŠ KRAUS**

STOPY ŽIDŮ V PARDUBICKÉM KRAJI

■ Rozšířené a aktualizované vydání knihy z roku 2006 přináší podrobný pohled na sedmnáct hlavních center židovského života v kraji i dalších menších míst v jejich okolí. Kniha je věnována památce historika Jiřího Fiedlera a lze říct, že by svým pojetím obstála i před jeho přísnými měřítky. Detailní texty k jednotlivým místům obsahují informace o dějinách někdejších obcí, osudech jejich obyvatel, rozmanitých židovských památkách a (pokud přetrvaly dodnes) o jejich současném stavu a využití. Český, anglický a hebrejský text doprovázejí jak historické snímky, tak především promyšlené snímky pardubického fotografa Štěpána Bartoše. Autorkami textů jsou historičky Alžběta Langová a Renáta Růžičková. Kniha je neprodejná, ale její pdf verzi lze nalézt na <https://www.vychodni-cechy.info/repository/a1f0cf94512f963e5ed4edd9af70e2cc1f394>.

Pro Pardubický kraj vydal Štěpán Bartoš. Velký čtvercový formát, 143 stran.

Ladislav Grosman POVÍDKY

■ Druhý svazek spisů prozaika a scenáristy Ladislava Grosmana (1921–1981) přináší všechny povídky z prvního vydání knihy *Nevěsta*, v exilu vydanou povídkovou knihu *Hlavou proti zdi*, texty publikované pouze časopisecky a zejména dosud nevydané povídky z autorových rukopisů. Ve svých prózách se Grosman vrací na Slovensko doby meziválečné a válečné, zachycuje poválečnou všednodennost a evokuje život v Izraeli v letech sedmdesátých. Tím nejcenějším v tomto svazku je Grosmanovo zobrazení zaniklého meziválečného světa slovenských Židů, v němž prožil své dětství. Knihu uspořádal, k vydání připravil a edičně komentoval Jiří Opelík.

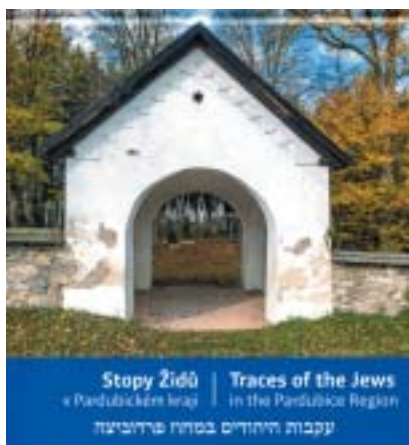
Vydalo nakl. Akropolis v Praze roku 2018. 384 stran, dop. cena 349 Kč.

Gideon Hausner SPRAVEDLNOST V JERUZALÉMĚ

■ Gideon Hausner byl izraelským generálním prokurátorem pouhé dva týdny, když premiér David Ben Gurion 23. května 1960 oznámil únos Adolfa Eichmanna z Argentiny a jeho vydání spravedlnosti. Hausnerovo osobní svědectví jako první představilo celý proces od jeho příprav až po realizaci a jeho bouřlivou domácí i mezinárodní odezvu. Líčí obrovský tlak, jemuž účastníci události čelili, morální dilemata, jež řešili, i emoční tíhu výsledku svědků.

Vydalo nakl. Paseka v Praze roku 2018. Z angličtiny přeložil Martin Pokorný. 448 stran, dop. cena 399 Kč.

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

JUDAFEST 2018

■ Česká unie židovské mládeže zve v **neděli 3. června** na pražské náměstí Míru na další ročník Judafestu. Začíná v poledne, těšit se můžete na hudbu, izraelské tance, košer občerstvení, prezentaci rozmanitých aktivit i dětský koutek. Potrvá do 18 hodin. Vstup volný.

VEČER SE TŘEMI STATEČNÝMI

■ U příležitosti udělení ceny Ministerstva zahraničí ČR Gratias agit účastníkům protestu proti invazi vojsk Varšavské smlouvy v čele se Sovětským svazem do Československa, který se konal 25. srpna 1968 na Rudém náměstí v Moskvě, přijali pozvání do Knihovny Václava Havla tři z tehdejších demonstrantů: fyzik Pavel Litvinov, filosofka Tatjana Bajevová a básník Viktor Fajnberg.

Diskuse s nimi na téma dávného výročí i současných událostí se koná ve čtvrtek **7. června** od 16 hodin v KVH (Ostrovní 13, P 1). Vede ji historik Adam Hradílek (Ústav pro studium totalitních režimů) a ředitel Knihovny Michael Žantovský.

FRIEDRICH TORBERG SLOVEM I OBRAZEM

■ Zuzana a Eugen Brikciusovi vás zvou k prohlídce plakátové výstavy, jež se koná ve dnech **7.–16. června** v pražských ulicích. Sestává ze čtyř plakátovacích panelů s informacemi, fotografiemi a dalšími dokumenty o životě a díle rakouského a československého spisovatele, novináře, scenáristy a vydavatele Friedricha Torberga (1908–1979). Jeho nejslavnější kniha *Teta Joleschová* je anekdotickým vyprávěním o vídeňské kultuře mezi lety 1918–1938, světě kaváren, literárních debat, klepů, břítkého vtipu a nekonvenčních názorů. Vernisáž začíná **7. 6.** v 17.00 vylepováním plakátů na první panel

Na Poříčí u kostela sv. Josefa, trasa vede na Klárov u metra Malostranská a do ulice U Lužického semináře.

DESET HVĚZD

■ Z programů, jež se konají v revitalizovaných židovských památkách, upozorňujeme například na festival židovské kultury v synagoze v **Polné**, který připravil spolek Polin. Koná se ve dnech **15.–17. června** a program zahrnuje mj. pásmo zhudebněných textů z terezínského časopisu *Vedem* v podání studentů Gymnázia Přírodní škola či koncert klezmerové skupiny Létající rabin.

■ V synagoze v **Brandýse nad Labem** bude ve dnech **27. 6.–22. 7.** přístupná výstava o životě a díle Arnolda Schoenberga a Vasilije Kandinského (v rámci mezinárodního hudebního festivalu Ameropa), po ní zde bude zahájena výstava historických pohlednic ze sbírek Františka Bányai.

■ V synagoze v **Nové Cerekvi** je ve dnech **3. 6.–29. 7.** přístupná výstava fotografií ornitologa, průvodce při pozorování ptáků a fotografa přírody Martina Lazaroviče s názvem *Izrael – ráj ornitologů*.

■ V synagoze v **Úštěku** bude v letních měsících přístupná výstava obrazů Marka Podwala. Veškeré kulturní akce v opravených památkách i jejich otevírací dobu naleznete na adrese www.10hvезд.cz.

SYNAGOGA TURNOV

■ Do konce června je v turnovské synagoze přístupná výstava s názvem *Po-lin. Židé v republice mnoha národů*, která mapuje osudy židovské komunity na území Polsko-litevského svazu v 16.–18. století.

■ Dne **11. června** od 17 hodin se zde koná koncert studentů Ježkovy konzervatoře.

TAJEMSTVÍ V MLADÉ BOLESLAVI

■ Městské Divadlo v Mladé Boleslavi uvádí v červnu hru současné izraelské dramatičky Hadar Galronové *Tajemství*, která inscenaci též režírovala. Hlavní postavy Naomi a Michelle společně hledají samy sebe ve společnosti, která je založena na přísných pravidlech a řádu, který se nesmí rozvracet. Termíny představení **15., 28. a 29. června**, viz www.mdmb.cz.

BALET SUNNY

■ V rámci festivalu Tanec Praha se **25. června** koná ve Foru Karlín představení baletu *Sunny*, dílo pro deset tanečnicků a jednoho muzikanta, v choreografii izraelského umělce Emanuela Gata. E. Gat patří k nejvyhledávanějším osobnostem dnešní světové taneční scény.

Více informací a vstupenky viz www.tanecpraha.org.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, p 1, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ Ve čtvrtek 7. června uvítáme na Kávě profesora **Martína C. Putnu**, Dr., literárního historika, kritika a univerzitního pedagoga, jenž se zabývá především vztahem kultury a náboženství. Promluví na téma své poslední knihy o kulturních dějinách střední Evropy.

Kavárna je přístupna od 14.30, program začíná v 15.30. Přípravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga** (Maiselova 10, P 1)

■ 5. 6. v 19.00: **Bennewitzovo kvarteto**: tři smyčcové kvartety Josepha Haydna, *Téma a variace pro smyčcové kvarteto* Hanse Krásky a *Smyčcový kvartet č. 3* Viktora Ullmanna. Vstupenky lze zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15), v sítích Ticket Art a Via Musica a prostřednictvím webových stránek muzea. Vstupné 230 Kč/150 Kč.

■ 19. 6. v 19.00: **Nesovětské písně ze Sovětského svazu**. Písně ruských sovětských židovských písničkářů a básníků dávají specifický vhled do ruské společnosti i do ruské židovské identity. Vladimír Vysockij, Aleksandr Galič a Aleksandr Rozenbaum jsou tři jména, která v ruské kultuře znamenají reflexi společnosti v podobě tohoto uměleckého žánru. Jakkoli je jejich vztah k židovství i k Rusku odlišný, v jejich tvorbě se ať již slabě či silněji prolínají. Večer s písněmi a verši sovětských židovských písničkářů slovem i hudbou provázejí Alena Hanusová a Milan Dvořák. Vstup volný.

■ 25. 6. v 19.00: **Ostrava a její Židé**. V roce 2005 se členové kongregace Kingston Synagogue začali zajímat o ostravský původ svitku Tóry používaného v jejich synagoze. Výsledkem hledání je po téměř patnácti letech anglická kniha *Ostrava and its Jews* s podtitulem *Now no-one sings you lullabies* podrobně mapující historii ostravských Židů od industrializace Ostravy až po nedávnou minulost. Se všemi třemi autory, badatelem Davidem Lawsonem, genealožkou Libuší Salomonovičovou a historičkou a archivářkou Hanou Šústkovou z Filosofické fakulty Ostravské univerzity, pohovoří publicista Petr Brod. Kniha bude na místě k prodeji. Vstup volný.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium** (Maiselova 15, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a je na ně volný vstup.

**KULTURNÍ
POŘADY**

Bulbul arabský v Ejn Gedi. Foto Martin Lazarovič.

■ 6. 6.: **Izrael v zrcadle filmu: Tváří v tvář budoucnosti**. V třetí přednášce v rámci cyklu *Izrael 70* se Ruth Hufnagel Ben Hadar zaměří na kulturní a ekonomický význam izraelského filmu do počátku 21. století, na příčiny změn v izraelském filmovém průmyslu a jeho základní principy až do éry nového izraelského filmu. Přednášku doprovodí bohatý filmový materiál.

■ 10. 6. ve 14.00: Nedělní program pro děti a jejich rodiče: **Lviček Arje jede do Jeruzaléma**. Lviček Arje společně s králem Davidem provede děti uličkami Jeruzaléma, seznámí je s jeho historií a památkami. Prohlídka: Jeruzalémská synagoga. Vstupné 50 Kč

■ 11. 6.: **Polsko 68: Poslední oficiální protizidovská kampaň v Evropě**. Před padesáti lety rozpoutalo Polsko z nejvyšších míst státu šokující protizidovskou kampaň. Pod záminkou, že „sionisté“ nemohou být loajální vůči Polsku, vypudili ze země tisíce obyvatel, většinou profesorů, novinářů, herců a režisérů, mezi nimiž byli například sociolog Zygmunt Bauman nebo herečka Židovského divadla Ida Kamińska. O této kampani a jejím pozadí, ale i o pogromech ve čtyřicátých letech (Jedwabne) i těsně po válce (Kielce) promluví novinář a bývalý diplomat v Paříži a ve Varšavě Petr Janyška.

■ 14. 6.: **Sefer ha-likutim: Luriánský komentář k Tóře**. Přednáška judaisty Josefa Blahy.

■ 21. 6.: Poslední část stejnojmenného cyklu filmové historičky Alice Aronové reflektuje oblíbené téma Woodyho Allena, svět sympatických malých zlodějíčků, lidí s velkými sny. Projekce: *Darebáči* (USA 2000, 94 min).

■ Výstava v auditoriu OVK: **Izrael 70**. Výstava fotografií z muzea Beit Hatfutsot v Tel Avivu. Do 28. 6. Po-čt 12–16, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ****tř. Kpt. Jaroše 3, Brno**

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 17 hodin a vstup na ně činí 30 Kč.

■ 6. 6.: **Výzkum dlouhodobých důsledků na přeživší a jejich potomky**. Nové výzkumné centrum Masarykovy univerzity CEITEC (Středoevropský technologický institut) v Brně-Bohunicích, disponující laboratořemi vybavenými nejmodernější technikou pro výzkum mozku i genetickými a biochemickými laboratořemi, se v současnosti pod vedením prof. Ivana Rektora věnuje výzkumu dlouhodobých důsledků holokaustu na přeživší a jejich potomky. Jeho přednáška představí charakter a metody tohoto bádání a ukáže důležitost studia vlivu traumatických událostí na člověka.

■ 12. 6.: **Beseda se spisovatelem Jindřichem Mannem**. Spisovatel, scenárista a režisér Jindřich Mann bude vyprávět o svém životě, rodině, knihách i dokumentárních filmech, které natáčí. Vnuk spisovatele Heinricha Manna a syn spisovatele Ludvíka Aškenazyho napsal nevšední beletristickou knihu vzpomínek *Poste restante* a sbírku tří novel *Lední medvěd* (viz *Rch* 3/2018).

■ 14. 6.: **Domy věčnosti VII** – polní, luční a lesní židovské hřbitovy v pohraničí (Batelov, Olšany, Markvarec, Dolní Bolíkov, Písečné, Velký Pěčín, Brumov). Sedmé pokračování cyklu přednášek s fotodokumentací moravských hřbitovů Heleny Bretfeldové.

■ 17. června v 10.30 hodin: **Jozue a bitva o Jericho**. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let se uskuteční v prostorách sálu Turistického a informačního centra ŽOB na židovském hřbitově v Brně-Židenicích.

■ 20. 6.: **Židé v českých zemích mezi „Vítězným únorem“ a pražským jarem**. Přednáška doc. Blanky Soukupové z Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy.

■ 24. 6. ve 14 hodin: Komentovaná prohlídka židovského hřbitova v Brně-Židenicích. Výklad Kristýny Kuboňové z Ústavu religionistiky FF MU se zaměří na rituály spojené s pohřbíváním a na osudy zde pochovaných příslušníků významných továrnických a průmyslnických rodin. Maximální počet účastníků prohlídky je 30 osob. Rezervace na e-mailu: kristyna.kubonova@gmail.com. Poplatek za komentovanou prohlídku ve výši 30 Kč se hradí na místě.

■ Do konce srpna můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu fotografií Kurta Bardoše **Než se vše změnilo**. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí a po předchozí telefonické domluvě. Vstup volný.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Nabídka programu e-škola:** E-škola je speciální výukový program Nadace Ronald S. Laudera a pražských Laudero vých škol. Umožňuje studium judaismu a hebrejštiny dětem židovského původu, které mají zájem o židovské vzdělávání, ale žijí mimo Prahu a nemají možnost navštěvovat běžnou výuku v LŠ.

Studium v e-škole je určeno dětem ve věku 6–18 let (respektive od 1. třídy do maturity). Výuka probíhá v odpoledních hodinách a studenti se jí účastní on-line prostřednictvím vlastního počítače nebo zapůjčeného tabletu a sluchátek s mikrofonem. V jedné třídě je vždy maximálně 6 žáků podobného věku. Všichni se během výuky navzájem vidí, hovoří spolu nebo ve virtuálním prostředí pracují na nejrůznějších typech úkolů. Studium probíhá v češtině, ale je otevřené také zájemcům ze Slovenské republiky, popřípadě Čechům a Slovákům žijícím v zahraničí.

V rámci programu e-školy nabízíme studium židovské výchovy, moderní hebrejštiny a angličtiny. Studium hebrejštiny a židovské výchovy je povinné, angličtina je dobrovolná. U každého zvoleného předmětu je potřeba účastnit se obou vyučovací hodiny v týdnu. Vyučovací hodina trvá 45 minut. Studium včetně studijních materiálů je zcela zdarma, přihlášené děti se ale zavazují k pravidelné docházce do hodin. Zájemcům můžeme také zdarma zapůjčit tablet. Všichni žáci na konci roku dostanou vysvědčení o absolvování kurzu.

Během školního roku se studenti několikrát scházejí se svými učiteli osobně v Praze – vždy v září při slavnostním zahájení školního roku, v červnu při předávání vysvědčení a během jara při společném víkendovém šabatonu studentů e-školy a jejich rodičů.

Přihlášky do e-školy na školní rok 2018/19, prosím, zasílejte pomocí elektronického dotazníku, který naleznete na http://www.lauder.cz/cs/eskola/es_zapis.html. Uzávěrka přihlášek je **3. června 2018**. V případě jakýchkoli dotazů se obraťte na koordinátorku e-školy Terezu Gafnu Váňovou, e-mail gafna@team.clicktobejewish.cz nebo na telefon +420 777 700 858.

OSLAVA 70. VÝROČÍ STÁTU IZRAEL

■ Židovská obec Praha zve na oslavu 70. výročí vzniku Státu Izrael. Koná se v neděli **3. června** od 17.30 ve 3. patře Židovské radnice (Maiselova 18, P 1). Program zahájí předseda ŽOP J. Munk a izraelský velvyslanec J. E. D. Meron, Marina Kantor pohovoří o výzkumu zabývajícím se původem izraelské hymny Hatikvy, vy-

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

stoupí sbor Laudero vých škol pod vedením Heleny Divecké a soubor Besamim zatančí izraelské tance. Jsou připraveny dětské dílny i občerstvení.

Vstup do radnice je možný od 17 hodin, oblečení v modré a bílé barvě vítáno.

MACCABI FUN RUN

■ Sportovní klub Hakoach zve v neděli **3. června** na charitativní běh Maccabi Fun Run. Tato akce se koná ve 25 metropolích celého světa a jejím cílem je zábavnou sportovní formou spojit členy a příznivce židovské komunity. V Praze bude celý výtěžek věnován na opravu starého poničeného monumentálního náhrobku na židovském hřbitově na Žižkově. Vítejte všechny běžce, chodce a diváky, dospělé a děti.

Začíná se 3. června od 11 hodin Na Folicance 2, Praha 2, trasa měří 1,5 km nebo 5 km.

Registrace na místě stojí 400 Kč (a libovolně více). Děti do 15 let zdarma v doprovodu zákonného zástupce. Pro účastníky bude připraveno tričko s logem běhu, taška, diplom a nápoje. Vyhlášení výsledků proběhne na náměstí Míru, kde se ve stejnou dobu koná festival židovských organizací Judafest.

Kontaktní údaje: info@hakoach.cz, 604 487 664, 603 147 351. Těšíme se na vás. Sportovní klub Hakoach.

ŽMP NABÍZÍ PRÁCI

■ Židovské muzeum v Praze přijme programového pracovníka na hlavní pracovní poměr (3/4 úvazek) pro přípravu večerních kulturních a vzdělávacích programů pro veřejnost v Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Praze (dále jen OVK). Předpokládáný nástup od 1. července 2018.

Náplň práce: koncipování, zajištění a příprava večerních programů OVK v prostorách OVK a v Maiselově synagoze; smluvní zajištění pronájmu Španělské synagogy třetím stranám pro konání jednorázových koncertních a jiných kulturních akcí, konání bohoslužeb, židovských svateb a dalších kulturních a náboženských akcí; komunikace s protagonisty večerních pořadů (např. umělci, přednášející, moderátoři, panelisté diskusí apod.), smluvní

zajištění spolupráce; koordinace pracovníků zajišťujících jejich produkci (např. ostraha, technické zajištění, tlumočení, prodej vstupenek apod.); reprezentace muzea na důležitých akcích v rámci večerních pořadů (úvodní slovo, moderování akce apod.); zodpovědnost za tvorbu textových upoutávek k programům pro webové stránky, sociální sítě a tištěný program akcí ŽMP, zajištění ilustračních fotografií, zajištění povolení k užití fotografií, jež nejsou volně dostupné ve veřejné doméně, od držitelů práv, včasná aktualizace programů na webových stránkách ŽMP.

Požadujeme: dokončené vysokoškolské vzdělání (min. bakalářské); aktivní znalost angličtiny na úrovni B2 (nutná pro osobní i psanou komunikaci); široký kulturní rozhled; dobrý přehled o židovské historii, kultuře a náboženství; počítačovou gramotnost.

Nabízíme: práci vytvářející kulturní hodnoty s vazbou na židovská témata; přátelský kolektiv; zázemí instituce v historickém centru Prahy; zaměstnanecké benefity.

V případě zájmu nám, prosím, nejpozději do **13. června 2018** zašlete svůj strukturovaný životopis na adresu education@jewishmuseum.cz.

MASARYKŮV LES

■ V minulém čísle *Rch* jsme informovali o plánu na revitalizaci Masarykova lesu u Saridu s tím, že zájemci mohou přispět jakoukoli částkou. Uvedené číslo účtu platí obecně pro projekty KKL, speciální konto, určené pouze na Masarykův les je následující: 2114253654/2700, IBAN CZ51 2700 0000 0021 1425 3654, SWIFT CODE BACX CZ PP.

Bližší informace o projektu získáte v kanceláři KKL-JNF v Jáchymově ulici, kontakt: zosa@email.cz.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 6. 6. od 14.30: Vernisáž výstavy – fotografie Jindřicha Buxbauma.

■ 7. 6. od 14.00: Slavnostní zahájení oslav 10. výročí otevření domova sociální péče Hagibor, vernisáž výstavy fotografií, hraje klezmer skupina Trombenik.

■ 17. 6. od 15.00: Každoroční koncert dětí – ze tříd Ady Slivanské a Pavly Jahodové Vondráčkové.

■ Výstavy: Hagibor – místo, lidé a paměť.

VÝZVA

■ Hledáme příbuzné i známé paní Iraidy Rechtman, nar. 1951, posledním bydlištěm v Ostravě. Ozvěte se laskavě na tel. číslo 734 796 200 nebo 731 136 013. Za jakékoli informace děkujeme, rabinát ŽOP.

ŽNO BRATISLAVA

V **júni** srdečne blahoželáme našim členom, ktorý slávia svoje narodeniny: pani MUDr. Eva Janovicová – 81 rokov; pán Ing. Roland Karvan – 50 rokov; pán Eugen Kučera – 90 rokov; pani PhDr. Gabriela Mencerová – 77 rokov; pán Ing. Jozef Neumann – 72 rokov; pán Pavol Novák – 70 rokov; pán Otto Šimko – 94 rokov; pán Pavel Weiss – 73 rokov, a pani Gertrúda Zúbeková – 85 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **júni** slávia sviatok svojich narodenín: pán Juraj Strelinger, nar. 13.6. – 69 rokov, a pán Ivan Belan, nar. 26.6. – 73 rokov. Všetkým prajeme veľa zdravia a spokojnosti. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V mesiaci **červnu** oslaví narodeniny: pani Kateřina Bartošová, nar. 9. 6. – 26 let; pan Zdenko Brandejs, nar. 29. 6. – 83 let; pan Pavel Fried, nar. 13. 6. – 88 let; pani Růžena Hanáčková, nar. 9. 6. – 68 let; pani Judita Havelková, nar. 20. 6. – 58 let; pani Anna Chaloupka, nar. 26. 3. – 32 let; pan David Mayer, nar. 2. 6. – 39 let; Maxmilián Mayer, nar. 21. 6. – 3 roky; pan Josef Ondra, nar. 11. 6. – 60 let; pan Petr Pisk, nar. 28. 6. – 44 let; pani Kateřina Rusňáková, nar. 8. 6. – 36 let; pani Veronika Ruth Slavíková, nar. 17. 6. – 34 let, a pani Iva Vlčková, nar. 25. 6. – 37 let. Přejeme všechno nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červnu** oslaví narodeniny: pan Tomáš Bartoň, nar. 14.6. – 57 let; pan Vladimír Erban, nar. 22.6. – 66 let; pan Ivan Kohout, nar. 19.6. – 34 let; pani Jana Palkovičová, nar. 17.6. – 68 let; pani Channa Šimonová, nar. 12.6. – 33 let; pani Nikola Welleminová, nar. 22.6. – 41 let, a pan Petr Wellemin, nar. 17.6. – 67 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

V **červnu** oslaví narodeniny: pani MUDr. Růžena Möstlová, nar. 5.6. – 69 let; pan Chaim Kočí, nar. 7.6. – 41 let, a pan Ing. Hanuš Hron, nar. 18.6. – 93 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **júni** slávia sviatok narodenín: pán Ing. Ivan Barkányi – 70 rokov; pán JUDr. Alexander Fuchs – 70 rokov; pani MUDr. Edita Ganóczy – 66 rokov; pani MUDr. Ludmila Grossmannová – 61 rokov; pani Katarína Hermelová – 66 ro-

kov; pán Ing. Vladimír Jakubík – 73 rokov; pán MUDr. Alexander Jedlovský – 88 rokov; pani Mgr. Katarína Kamenská – 65 rokov; pán Gabriel Klein – 79 rokov; pani Irma Matto-ová – 87 rokov; pán Alfréd Novák – 93 rokov; pán PhMr. Peter Novák – 66 rokov; pán Dp.t. Juraj Szánto – 99 rokov, a pán Ing. Ivan Vesel – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslaví životní jubileum: pani Mgr. Zuzana Talášková, nar. 25.6. – 53 let; pani Daniela Zavadilová, nar. 23.6. – 80 let; pani Monika Janáček, nar. 10.6. – 44 let, a pan Julius Meinl, nar. 9.6. – 59 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **červnu** oslaví narodeniny: pan MUDr. Antonín Běláň, nar. 15.6. – 74 let; pan Ing. Tomáš Boroš, nar. 4.6. – 72 let; pani Hana Gregorová, nar. 3.6. – 66 let; pan Petr Hlubík, nar. 18.6. – 53 let; pani Adriana Malá, nar. 13.6. – 66 let; pani PhDr. Milena Slaninová, nar. 13.6. – 72 let; pan Radek Sova, nar. 6.6. – 53 let; pani MUDr. Hana Vavrečková, nar. 24.6. – 80 let, a pani Eva Večeřová, nar. 14.6. – 59 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **červnu** oslaví narodeniny: pan Jan Schwarz, nar. 4.6. – 71 let; pan Oldřich Witz, nar. 7.6. – 93 let; pani Tereza Kohoutová, nar. 7.6. – 32 let; pani Dagmar Löwyová, nar. 20.6. – 38 let; pan Ing. Ivan Martin, nar. 25.6. – 70 let, a pani Iva Kinclová, nar. 30.6. – 57 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **červnu** oslavujú narodeniny: pani Věra Čeňková, nar. 4.6. – 92 let; pani Albertina Farská, nar. 5.6. – 97 let; pani Eva Formánková, nar. 24.6. – 82 let; pani Hana Hnátová, nar. 20.6. – 94 let; pani Helena Horáčková, nar. 4.6. – 84 let; pani Ivona Chládková, nar. 18.6. – 80 let; pani Valerie Levy, nar. 8.6. – 86 let; pani Eva Lišková, nar. 30.6. – 89 let; pani Fany Pytelková, nar. 20.6. – 91 let; pani

Karla Reková, nar. 24.6. – 95 let; pan Petr Riesel, nar. 3.6. – 85 let; pani Shaer Etti Minaševna, nar. 10.6. – 83 let; pani Naděžda Sikyťová, nar. 27.6. – 83 let; pani Liduška Lea Skácelová, nar. 18.6. – 85 let; pani Alena Šourková, nar. 6.6. – 90 let; pani Marie Vitovcová, nar. 15.6. – 90 let; pani Zuzana Zavadová, nar. 12.6. – 80 let; pani Myra Zelin-ová nar. 29.6.1938 – 80 let, a pani Josefa Kačenová, nar. 8.6. – 80 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **júni** sa dožívajú jubilei títo členovia ŽNO Prešov: pán Peter Červeňák – 30 rokov; pán Ing. Bernhard Eckhaus – 64 rokov; pán PhDr. Miloš Kriššák, PhD. – 37 rokov, a pán MUDr. Ivan Schvalb – 61 rokov. Jubilantom prajeme veľa zdravia, životného optimizmu a dlhé roky v kruhu najbližších. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **jún** sa životného jubilea dožívajú: pán František Bokor – 72 rokov; pani Ing. Judita Gáborová – 83 rokov; pani Eva Galková – 65 rokov; pán Mgr. Peter Kolár – 49 rokov; pán MVDr. Vojtech Roth – 47 rokov; pán MUDr. Ladislav Šinkovič – 82 rokov, a pani Kornélia Wirtschafterová – 92 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červnu** oslaví své narodeniny: pani Drahomíra Krásová, nar. 5.6. – 63 let, a pani Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 68 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Je naší smutnou povinností oznámit, že 30. dubna zemřel náhle ve věku 57 let předseda Židovské obce Teplice pan Oldřich Látal. Poslední rozloučení se konalo 4. 5. v obřadní síni židovského hřbitova v Teplicích, obřad provedl vrchní rabín E. K. Sidon. „Kěž je jeho duše pojata do svazku živých.“

Zichrono livracha.

ŽNO TRENČÍN

V mesiaci **júni** oslaví svoje narodeniny: pani Rozália Valentová – 91 rokov; pani Eva Héberová – 69 rokov; pani Ing. Natalia Kazatsker – 64 rokov; pani Olga Rumanovská – 76 rokov, a pán Ernest Šimončík – 79 rokov. Srdečne im gratulujeme a prajeme všetko dobré.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **červnu** blahopřejeme k narodeninám panu Danielu Narwovi a pani Michaele Fišerové. Do ďalších let přejeme hodně zdraví a spokojenosti. *Ad mea veesrim šana!*

ZEMŘEL PHILIP ROTH

Po mnoho let trvající srdeční chorobě zemřel v 85 letech 22. května jeden z nejvýznamnějších amerických spisovatelů Philip Roth. K jeho dílu se vrátíme v příštím čísle *Rch*, takže jen připomeňme, že Roth vstoupil do literatury roku 1959 sbírkou povídek *Sbohem, město C*, následně vydal desítky románů (mj. satirický *Portnoyův komplex* či *Americká idyla*). Jeho knihy u nás mohly oficiálně vycházet v letech 1967–1968 a pak až po pádu komunismu: jejich autor byl pro ideologický dozor příliš americký a příliš židovský, a mohli bychom dodat i příliš lidský, neboť se na Západě angažoval na pomoc perzekvovaným autorům v tehdejší Československu a v dalších zemích východního bloku. Kromě četných ocenění získal roku 1994 společně s Güntherem Grassem Cenu Karla Čapka a v roce 2001 byl prvním držitelem Ceny Franze Kafky.

KEN LIVINGSTONE ODCHÁZÍ

„Rudý Ken“, tedy bývalý londýnský starosta Ken Livingstone, odchází z Labour Party. Před dvěma lety prohlásil, že ve třicátých letech „Hitler podporoval sionismus“, poté mu bylo na dva roky pozastaveno členství. Možnost, že by byl do strany znovu přijat, pobouřila jeho spolustraniky a přispěla ke sporu mezi britskými Židy a vedením LP kvůli silicím antisemitismu (viz minulé číslo *Rch*); napětí zvýšily ještě další Livingstoneovy výroky týkající se holokaustu. V květnu oznámil, že rezignuje, neboť otázka jeho členství „odvádí pozornost od zásadních politických problémů naší doby“, že odmítá nařčení z antisemitismu a bude i nadále pracovat pro to, aby ve volbách zvíťazila vláda vedená Jeremym Corbynem.

OSLAVA V LONDÝNĚ

V londýnské Albert Hall se v květnu konala velkolepá oslava 70. výročí vzniku Státu Izrael. Zúčastnilo se jí na 2500 hostů, včetně následníka trůnu prince Charlese; vládu zastupoval ministr David Lidington, jenž zdůraznil nutnost, aby Izrael žil v míru se svými sousedy, a připomněl, že Británie musí bojovat s problémy s antisemitismem.

Na druhou polovinu června je ohlášena návštěva Charlesova syna prince Williama v Izraeli. Jedná se o skutečný průlom, neboť oficiálně do Izraele od založení státu žádný člen královské rodiny nenepřicestoval. Princ William zavítá též do Jordánska a na Západní břeh, do Ramalláhu.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

DOKTORÁT PRO JÁNA VILČEKA

V květnu získala z rukou rektora Karlovy univerzity Tomáše Zimy dvojice světově uznávaných odborníků titul doctor honoris causa. Jedním z nich je mikrobiolog a imunolog, Američan slovenského židovského původu Ján Vilček.

Ján Vilček v počátcích své vědecké kariéry. Foto archiv.

Profesor Ján Vilček se narodil roku 1933 v Bratislavě. Druhou světovou válku přežil díky tomu, že jej rodiče ukryli v katolickém sirotčinci, následně se s matkou skrýval u přátel na venkově. Po studiu medicíny na Univerzitě Komenského v Bratislavě se s manželkou rozhodli emigrovat. Roku 1965 se usadili v New Yorku, kde Vilček začal působit na New York University of Medicine a vypracoval se na předního světového vědce s řadou odborných publikací a patentů. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let se mu podařil jedinečný vědecký objev – s kolegou J. Leem vyvinul protizánětlivý lék Remicade, široce využívaný pro léčbu autoimunitních chorob. Z výtěžku za patent založil The Vilcek Foundation, která každoročně odměňuje talentované vědce a umělce narozené mimo Ameriku. O svém pozoruhodném životě a práci napsal vzpomínky *Láska a věda* (č. 2016).

ABRAMOVIČ NEDOSTAL VÍZUM

Jedním z těch, koho postihla britská přísnější imigrační opatření zavedená v souvislosti s pokusem o zavraždění agenta Skripala, je rusko-židovský miliardář Roman Abramovič, majitel fotbalového klubu Chelsea. Úřady se nyní zaměřují na movité ruské obchodníky, kteří musejí dokazovat zdroje svého bohatství. Abramovičovi vízum vypršelo v dubnu, nové zatím nedostal, a proto se rozhodl přesídlit do Izraele, kde požádal o občanství a kde již dříve investoval do místních firem a výzkumných projektů.

ÚTOK NA STAROSTU V SOLUNI

Při květnovém pietním shromáždění na paměť Řeků zabitých při tureckých čistkách během první světové války přívrženci krajní pravice brutálně napadli starostu Soluně Jannise Boutarise, který skončil v nemocnici. Pravice ho nazývá „otrokem Židů“, neboť má dobré vztahy s místní židovskou komunitou, navíc ji dráždí jeho tolerance k sexuálním menšinám a odpor k nacionalismu. Představitelé neonacistického hnutí Zlatý úsvit nazvali atak projevem „lidového hněvu“.

NAVRÁCENÍ DOKUMENTŮ

Polsko požádalo německé úřady, aby vrátily na 70 tisíc dokumentů o nacistických zločinech spáchaných v Polsku a vydaných do Německa v letech 1961–1999, aby napomohly pátrání po vinících. Materiály také zaznamenávají polskou pomoc ohroženým Židům. Dokumenty žádá parlamentní komise ustanovená k odhadu odškodnění, které Německo údajně Polsku ještě dluží. (am, ztis.cz)

רוש חודש ירון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prste@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 31. 5. 2018. Cena 20 Kč (0,90 €)